

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1999-2000

20 juni 2000

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

– van de heren Chris Vandenbroeke, Marino Keulen, Dany Vandenbossche en Jos Stassen –
betreffende de organisatie en het beheer van het archiefwezen

VERSLAG

namens de Commissie voor Cultuur, Media en Sport
uitgebracht door mevrouw Riet Van Cleuvenbergen

Samenstelling van de commissie :

Wvd. voorzitter : de heer Dany Vandenbossche.

Vaste leden :

de heren Carl Decaluwe, Eddy Schuermans, mevrouw Riet Van Cleuvenbergen, mevrouw Mieke Van Hecke ;

de heren Frans De Cock, Peter Gysbrechts, Marino Keulen, Cis Schepens ;

mevrouw Marijke Dillen, de heren Julien Librecht, Miel Verrijken ;

de heren Chokri Mahassine, Dany Vandenbossche ;

de heer Jos Stassen ;

mevrouw Margriet Hermans.

Plaatsvervangers :

de heer Joachim Coens, mevrouw Gisèle Gardeyn-Debever, de heren Luc Martens, Freddy Sarens ;

de heren André Denys, Jacques Devolder, Jacques Laverge, Paul Wille ;

mevrouw Niki De Gryze, de heren Pieter Huybrechts, Felix Strackx ;

de heren André Van Nieuwkerke, Tuur Van Wallendael ;

de heer Jo Vermeulen ;

de heer Herman Lauwers.

Zie :

328 (1999-2000)

– Nr. 1 : Voorstel van resolutie

INHOUD

	Blz.
I. Toelichting door de heer Chris Vandenbroeke, indiener van het voorstel van resolutie	4
II. Algemene bespreking	4
III. Bespreking en stemming	5
BIJLAGEN	7
– Bijlage 1 : Oriëntatienota over het archiefwezen in België bij het voorstel van resolutie van de heer Chris Vandenbroeke betreffende de organisatie en het beheer van het archiefwezen (<i>Parl. St.</i> VI. Parl. 1999-2000, nr. 100/1)	9
– Bijlage 2 : Hoorzitting van maandag 13 maart 2000 over het voorstel van resolutie van de heer Chris Vandenbroeke betreffende de organisatie en het beheer van het archiefwezen (<i>Parl. St.</i> VI. Parl. 1999-2000, nr. 100/1).	21

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Cultuur, Media en Sport behandelde op 13 maart en 8 juni 2000 de problematiek van het archiefwezen.

Oorspronkelijk werd deze thematiek ingeleid door het voorstel van resolutie betreffende de organisatie en het beheer van het archiefwezen van de heer Chris Vandenbroeke (*Parl. St. VI. Parl. 1999-2000*, nr. 100/1). Op 13 maart 2000 werd op basis hiervan een hoorzitting georganiseerd betreffende het archiefwezen. Tevens lag een oriëntatienota voor ter duiding van de problematiek. De oriëntatienota en de hoorzitting zijn opgenomen als bijlagen.

Op basis van de gegevens die tijdens de hoorzitting werden verzameld, werd het oorspronkelijke voorstel van resolutie van de heer Chris Vandenbroeke (Stuk 100) ingetrokken en vervangen door het voorliggende voorstel van resolutie van de heren Chris Vandenbroeke, Marino Keulen, Dany Vandenbossche en Jos Stassen betreffende de organisatie en het beheer van het archiefwezen, dat werd besproken op 8 juni. Het verslag van de behandeling en stemming wordt hieronder weergegeven.

I. Toelichting door de heer Chris Vandenbroeke, indiener van het voorstel van resolutie

De heer Chris Vandenbroeke, indiener, verwijst naar de hoorzitting die plaatsvond op 13 maart 2000 naar aanleiding van het oorspronkelijke voorstel van resolutie. Toen kwamen zowel de publiekrechtelijke als de privaatrechtelijke archieven ter sprake. Met betrekking tot de publiekrechtelijke archieven toonde de hoorzitting volgens de heer Chris Vandenbroeke manifest aan dat er op wetgevend vlak een oplossing nodig is. Anderzijds bleek uit de hoorzitting dat de privaatrechtelijke archieven zeer goed functioneren. Voor deze archieven zijn volgens de spreker vooral bijkomende middelen nodig. Spreker hoopt dat deze toekenning van extra middelen op korte termijn kan worden besproken met de heer Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking.

De heer Chris Vandenbroeke verwijst eveneens naar het oorspronkelijke voorstel van resolutie – Stuk 100 – dat werd ingetrokken omdat daarin wordt uitgegaan van de veronderstelling dat Vlaanderen bevoegd is voor de organisatie en het beheer van het archiefwezen. Tijdens de hoorzitting bleek

evenwel dat Vlaanderen niet bevoegd is om specifiek het beheer van de publiekrechtelijke archieven te organiseren. Om deze reden, zo stelt de indiener, werd een nieuw voorstel van resolutie (Stuk 328 (1999-2000) – nr. 1) ingediend.

De indiener verduidelijkt dat het voorliggende voorstel van resolutie uitsluitend betrekking heeft op de publiekrechtelijke archieven. In het voorliggende voorstel van resolutie wordt aan de Vlaamse regering gevraagd om de organisatie en het beheer van de publiekrechtelijke archieven te bespreken op de Conferentie voor de Staatshervorming (Costa) met het oog op een herziening van de archiefwet van 1955 en op termijn het uitwerken van een eigen Vlaams archiefdecreet. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat de gemeenschappen bevoegd zijn voor het beheer van het culturele patrimonium in de ruime zin.

II. Algemene bespreking

Mevrouw Mieke Van Hecke deelt de interesse van de heer Chris Vandenbroeke voor het archiefwezen. Zij benadrukt dat haar fractie tijdens de twee vorige legislaturen terzake reeds initiatieven heeft genomen, onder meer via het voorstel van decreet van de heer Hugo Marsoul houdende regeling van de archiefzorg (*Parl. St. VI. Parl. BZ 1995*, nr. 90/1).

Spreker deelt mee dat de CVP-fractie zich om twee redenen zal onthouden bij de stemming, hoewel ze een volledige overheveling van het archiefwezen naar Vlaanderen onderschrijft. Ten eerste heeft haar fractie vragen bij de doorverwijzing naar de Costa, omdat de werkzaamheden van deze conferentie niet tot veel resultaten zullen leiden. Zij verduidelijkt dat de overdracht van deze bevoegdheid tijdens de vorige legislatuur bij tijdsgebrek niet nominatief is opgenomen in de resolutie over de verdere stappen in de staatshervorming. Omdat dermate veel aandacht werd besteed aan andere bevoegdheden, is men nooit aan de restbevoegdheden toegekomen.

Aansluitend merkt mevrouw Mieke Van Hecke op dat het voorstel van resolutie voorbij gaat aan het feit dat Vlaanderen voor een hele reeks officiële archiefbescheiden reeds bevoegd is. Vlaanderen kan reeds een regeling uitwerken voor het beheer van onder meer de archiefbescheiden van het Vlaams Parlement, van het bestuur van de Vlaamse Gemeenschap, van de Vlaamse openbare instellingen, en van de provincies en gemeenten. Hierbij wordt verwezen naar artikel 2 van het voorstel van

decreet van de heer Hugo Marsoul (*Parl. St.* VI. Parl. nr. 90, BZ 1995), waarin op basis van de kennis van deskundigen een hele reeks officiële archiefbescheiden worden beschreven waarvoor Vlaanderen reeds bevoegd is. Spreker zal nagaan welke stappen hieromtrent reeds kunnen worden gezet. Voor de privaatrechtelijke archieven hoopt zij dat op korte termijn initiatieven worden genomen teneinde de verdere werking te garanderen.

De heer Chris Vandenbroeke betreurt de onthouding van de CVP-fractie, aangezien deze fractie in het verleden altijd zeer veel aandacht heeft besteed aan het archiefwezen. De indiener stelt dat in het verleden ook door andere fracties verschillende initiatieven werden genomen, maar dat deze niet tot resultaten hebben geleid. Volgens de indiener heeft men meer kans op slagen met een specifieke benadering voor de drie soorten archieven, met name de publiekrechtelijke, de privaatrechtelijke en de overige archieven.

Voor de publiekrechtelijke archieven, die tot nu toe een federale bevoegdheid zijn, moet men volgens de heer Chris Vandenbroeke komen tot een eigen Vlaams archiefdecreet. Dit is des te meer noodzakelijk aangezien deze archieven slecht functioneren en veel te weinig middelen krijgen. Volgens de indiener is het aangewezen dat de archivariissen een zeer grote inbreng leveren bij de totstandkoming van dit decreet. De indiener is van oordeel dat er een grote kans bestaat dat er op de Costa een akkoord ontstaat over de overheveling van de archiefbevoegdheid naar de gemeenschappen.

De heer Chris Vandenbroeke verduidelijkt dat voor de privaatrechtelijke archieven reeds het eigen Vlaams decreet van 27 juni 1985 bestaat. Uit de hoorzitting bleek dat deze archieven schitterend functioneren. Zij vragen niet dat het decreet van 1985 wordt herschreven. Zij vragen enkel bijkomende financiële middelen. De heer Chris Vandenbroeke vraagt dan ook dat op zeer korte termijn met minister Bert Anciaux wordt gesproken over een wezenlijke verhoging van de middelen gedurende deze legislatuur. Volgens spreker wil de minister op korte termijn trouwens komen tot een Vlaams decreet voor alle overige archivalia die tot het Vlaamse erfgoed behoren – bijvoorbeeld muziekarchieven en theaterarchieven – en waarvoor de Vlaamse overheid reeds bevoegd is.

III. Bespreking en stemming

Het voorstel van resolutie wordt zonder opmerkingen aangenomen met 6 stemmen bij 2 onthoudingen.

De verslaggever,

De wnd. voorzitter,

Riet

Dany

VAN CLEUVENBERGEN VANDENBOSSCHE

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

ORIËNTATIENOTA OVER HET ARCHIEFWEZEN IN BELGIË

bij het voorstel van resolutie van de heer Chris Vandenbroeke
betreffende de organisatie en het beheer van het archiefwezen
(*Parl. St.* VI. Parl. 1999-2000, nr. 100/1)

1. Archiefwetgeving

1.1. Archiefwetgeving op federaal niveau

Het Belgische archiefwezen wordt nog altijd geregeld door de archiefwet van 24 juni 1955 en de uitvoeringsbesluiten van 12 december 1957. Iedereen is het er over eens dat die wet nu ontoereikend, onvolledig en verouderd is.¹ Daarom werden er in de afgelopen 15 jaar talrijke voorstellen voor een nieuwe archiefwet ingediend bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat.² Een goed doordacht voorstel was het *amendement Garcia* dat op 10 februari 1994 bij de Senaat werd ingediend. Ondanks de naam was het eigenlijk een volledig nieuw voorstel van archiefwet.³ De belangrijkste vernieuwingen bestonden uit :

- een nauwkeurige definitie van de belangrijkste archieftermen ;
- het oprichten van registratordiensten (diensten bij de archiefvormende administratie, verantwoordelijk voor het archiefbeheer tijdens de dynamische en semi-dynamische fase)⁴ ;
- het reduceren van de overdrachtstermijn van openbaar statisch archief⁵ van 100 naar 20 jaar ;
- het openbaar verklaren van archiefbescheiden van zodra ze overgedragen zijn, met de gebruikelijke beveiliging van de belangen van particulieren en van de veiligheid van de staat ;
- een regeling voor de bescherming van privé-archieven ;
- de oprichting van een Hoge Raad voor het Archiefwezen ;
- de aanpassing van het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën aan de nieuwe staatsstructuur.

In binnen- en buitenlandse archiefkringen werd het *amendement Garcia* lovend onthaald.⁶ Ook dit voorstel werd uiteindelijk niet goedgekeurd. Het struikelde over de problematiek van de samenwerkingsakkoorden waarover verder meer.

¹ Belgique in "Législation Archivistique 1981-1994", ARCHIVUM vol. XL, München 1995, pp. 55-62.

² Bijvoorbeeld de voorstellen van archiefwet van de heren Hancké (19 mei 1992, Gedrukt Stuk Kamer, 462-1, BZ 1991-1992), Cerexhe (9 maart 1992, Gedrukt Stuk Senaat, 233-1, BZ 1991-1992), Marsoul (11 juni 1992, Gedrukt Stuk Kamer, 510-1, BZ 1991-1992) en Bertouille (3 juni 1993, Gedrukt Stuk Kamer, 1041-1, 1992-1993).

³ Gedrukt Stuk Senaat, 233-2 (BZ 1991-1992)

⁴ Dynamisch archief bestaat uit bescheiden die door de archiefvormer nog veelvuldig worden gebruikt. Semi-dynamisch archief wordt niet meer veelvuldig gebruikt maar wordt nog door de archiefvormer bewaard om administratieve of juridische redenen.

⁵ Statisch archief is archief dat geen administratieve of juridische waarde meer heeft, en dat omwille van zijn cultureel-historische of wetenschappelijke waarde aan een openbare archiefbewaarplaats wordt overgedragen.

⁶ J. MERTENS, De actuele stand van zaken over de archiefwetgeving in België, Bibliotheek- en Archiefgids, 73, 1997, pp. 87-91. Een nog recenter voorstel van archiefwet ingediend door Mevr. Creyf (22 november 1995, Gedrukt Stuk Kamer, 258-1, 1995-1996) werd minder positief ontvangen en als een stap achteruit beschouwd in vergelijking met het amendement Garcia. Zie hierover F. SCHRAM, "Naar een nieuwe archiefwetgeving : bedenkingen bij enkele nieuwe wetsvoorstellen", Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen, 1996, pp. 451-461.

Tijdens de zittingsperiode 1995-1999 werd door minister Ylieff een voorontwerp van archiefwet opgesteld. Daarin zijn enkele belangrijke vernieuwingen van het *amendement Garcia* verdwenen. De werkgroep Wetgeving en Beleid van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen bestudeerde het voorontwerp en had vooral bezwaar tegen het ontbreken van registratuediensten, het behouden van de overdrachtstermijn van 100 jaar voor openbaar statisch archief en de gebrekkige terminologie die gebruikt werd⁷. Dit voorontwerp werd op 24 juli 1998 goedgekeurd door de federale ministerraad en aan de Raad van State voor advies overgemaakt.⁸ De Raad van State bracht geen advies meer uit voor het einde van de zittingsperiode. Sinds juli 1999 is minister Demotte bevoegd voor de federale archieven. De nieuwe minister beloofde het archiefinitiatief van zijn voorganger “opnieuw op te nemen en te finaliseren”.⁹ Dit impliceert wellicht niet dat de tekst van het voorontwerp van Ylieff zal worden overgenomen.

1.2. Archiefdecreetgeving op regionaal niveau

Bij de Vlaamse Raad werd op 11 januari 1993 een voorstel van decreet, houdende de regeling van de archiefzorg, ingediend door H. Marsoul. De bedoeling was de archiefzorg en het archiefbeheer te regelen voor alle besturen en diensten van de Vlaamse Gemeenschap en van de lokale besturen. Het voorstel werd opnieuw ingediend op 28 augustus 1995.¹⁰ Tijdens de zittingsperiode 1995-1999 werd het voorstel echter niet behandeld en na de jongste verkiezingen van 13 juni 1999 ook niet opnieuw ingediend.

Een ander initiatief was het voorstel van resolutie, betreffende de organisatie van het archiefwezen, dat door C. Vandenbroeke en P. Van Grembergen op 28 september 1995 werd ingediend bij de Vlaamse Raad. Het werd ook niet behandeld tijdens de zittingsperiode 1995-1999. Op 18 november 1999 diende C. Vandenbroeke het opnieuw in bij het Vlaams Parlement.¹¹ Ook bij de Senaat werd door C. Vandenbroeke een gelijkaardig voorstel van resolutie ingediend, respectievelijk op 29 februari 1996 en 28 oktober 1999.¹²

Op dit voorstel van resolutie komen we verder nog uitgebreid terug.

In de recente beleidsnota van Vlaams minister Bert Anciaux van 12 januari 2000, geeft de minister toe dat de archiefsector in Vlaanderen een ondergeschoven kind is. Een finale oplossing stelt hij voor deze legislatuur nog niet in het vooruitzicht maar hij wil de problemen wel bespreekbaar maken.¹³

Voor de volledigheid kunnen we nog vermelden dat er tijdens de zittingsperiode 1995-1999 ook een “avant-projet de décret relatif aux archives publiques” van de Waalse gewestregering circuleerde. Er zou ook een advies van de Raad van State op uitgebracht zijn, maar dat konden we nog niet inzien.

⁷ Verslag van de vergadering van 3 november 1998 van de werkgroep Wetgeving en Beleid (VVBAD), gepubliceerd in Info, Mededelingenblad van de VVBAD, jg. 25/3, mrt. 1999, pp. 8-11. De aanpassing van het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën aan de nieuwe staatsstructuur is in het voorontwerp grotendeels weggefallen. Het voorontwerp heeft het in artikel 18 uitsluitend over de taken van het Algemeen Rijksarchief.

⁸ Vraag om uitleg van de heer Hugo Marsoul tot de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering van 25 november 1998 (Vlaams Parlement, Handelingen Commissievergadering (1998-1999), Commissie Staatshervorming, Algemene Zaken en Verzoekschriften, 25 november 1998, pp. 4-7).

⁹ Brief aan de voorzitter van het VVBAD van 21 oktober 1999.

¹⁰ Gedrukt Stuk Vlaamse Raad, 259-1 (1992-1993) en 90-1 (BZ 1995).

¹¹ Gedrukt Stuk Vlaamse Raad, 107-1 (BZ 1995), en Gedrukt Stuk Vlaams Parlement, 100-1 (1999-2000).

¹² Gedrukt Stuk Senaat, 1-274-1 (1995-1996) en 2-136-1 (1999-2000).

¹³ Gedrukt Stuk Vlaams Parlement, 149-1 (1999-2000), p. 65-66.

2. Het archiefwezen in België

Het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën, onder leiding van de Algemene Rijksarchivaris, nemen in het Belgische archiefwezen een centrale plaats in.¹⁴ Naast het Algemeen Rijksarchief in Brussel is er sinds de 19e eeuw in elke provinciehoofdplaats een provinciaal Rijksarchief. Sinds 1963 bestond ook de mogelijkheid tot het oprichten van arrondissementele archiefbewaarplaatsen. Daardoor konden ook in Ronse, Kortrijk, Doornik en Hoei Rijksarchieven worden opgericht. In dezelfde periode werden twee grote hulpdepots (tussenarchieven) opgezet in Saint-Hubert en in Beveren-Waas. Tenslotte zagen in 1987 en 1988 nog nieuwe Rijksarchiefdiensten het licht in Leuven, Louvain-la-Neuve en Eupen.¹⁵ Sinds 1851 ressorteren de vermelde provinciale depots onder het Algemeen Rijksarchief in Brussel en staan ze onder toezicht van de Algemene Rijksarchivaris, wat een zeer gecentraliseerde rijksarchiefdienst tot gevolg heeft.

De koninklijke besluiten van 20 en 21 april 1965 deelden het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën in bij de Wetenschappelijke inrichtingen van de Staat die onder het ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur ressorteerden. De Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 (art. 6bis, § 2, 4°) tot hervorming der instellingen, bepaalde dat de federale overheid bevoegd was voor de federale wetenschappelijke en culturele instellingen. Na de grondwetsherziening van 1988 werden die wetenschappelijke instellingen gehecht aan een federaal gebleven ministerie.¹⁶ Oorspronkelijk was dat het ministerie van Binnenlandse Zaken maar sinds er een afzonderlijk federaal minister voor Wetenschapsbeleid werd benoemd, behoren de federale wetenschappelijke instellingen tot zijn bevoegdheid. Nu is minister Rudy Demotte bevoegd over de wetenschappelijke instellingen en dus ook over het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën. Zoals elke wetenschappelijke instelling wordt ook het Algemeen Rijksarchief geadviseerd door een Wetenschappelijke Raad. Die bestaat uit vertegenwoordigers van de Belgische universiteiten en ziet toe op de samenwerking tussen het Algemeen Rijksarchief en de wetenschappelijke wereld.¹⁷ De Wetenschappelijke Raad is ook bevoegd om voorstellen te doen voor benoemingen in leidinggevende functies van het Algemeen Rijksarchief. Op te merken valt dat die Wetenschappelijke Raad dus een federale instelling is, terwijl universiteiten en wetenschappelijk onderzoek tot de gemeenschapsbevoegdheden behoren.

Ondanks de hiervoor geschetste uitbreidingen is het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën al gedurende decennia niet meer in staat de enorme toevloed van archiefbescheiden te verwerken zoals het hoort. De oorzaken daarvan liggen zowel bij de archiefvormers als bij de instelling zelf. Bij de archiefvormende diensten bestaat meestal geen registratuursysteem waardoor de archiefbescheiden in ongeordende toestand worden overgedragen en het inventariseren zeer tijdrovend is. Volgens de archiefwet van 1955 moeten ook verwaarloosde gemeentearchieven door de betrokken gemeentebesturen aan het Rijksarchief overgedragen worden. Aangezien die overdracht kosteloos gebeurde en nalatige gemeentebesturen op die manier beloond werden¹⁸, zorgde ook dit artikel van de archiefwet voor een moeilijk bij te houden toevloed van archiefbescheiden. Het Rijksarchief zelf lijdt aan een ernstig personeelstekort. Het organiek kader van 66 wetenschappers en 53 niet-wetenschappelijke personeelsleden bleef tussen 1913 en 1995 onveranderd. Het Koninklijk Besluit van 6 april 1995 stelde toen nieuwe personeelsformaties voor de federale wetenschappelijke instellingen vast. Voor het Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën werd het

¹⁴ De historiek van het Belgische archiefwezen wordt geschetst in Gedrukt Stuk Senaat, 233-2 (BZ 1991-1992), pp. 17-23. Zie ook "Het archiefwezen in Vlaanderen" op de website van de VVBAD (www.vvbad.be).

¹⁵ De rijksarchieven te Leuven en te Louvain-la-Neuve zijn nog niet operationeel.

¹⁶ Door de wet van 28 december 1990 werd het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën ondergebracht bij het toen opgerichte Koninklijk Instituut voor nationale wetenschappelijke en culturele instellingen.

¹⁷ De Wetenschappelijke Raad is niet te vergelijken met de in de voorstellen van archiefwet vermelde Hoge Raad voor het Archiefwezen. Die Hoge Raad zou moeten toezicht uitoefenen op de uitvoering van de archiefwet en op de samenwerking tussen de openbare besturen wat het archiefwezen betreft. Zie o.a. hierover Belgische Senaat, Stuk 233-2 (BZ 1991-1992), p. 23.

¹⁸ Volgens artikel 132 van de Nieuwe Gemeentewet moeten burgemeester en schepenen zorg dragen voor het gemeentearchief. Dat impliceert dat het archief degelijk bewaard en ontsloten wordt.

organiek kader teruggebracht tot 52 wetenschappers en 46 niet-wetenschappelijke personeelsleden.¹⁹ Het personeelsgebrek werd er alleen maar schrijnender door en vooral de omkadering van de wetenschappers bleef beneden alle peil.²⁰ De Rijksarchieven in de buurlanden beschikken dan ook over een personeelsbestand dat alle verhoudingen in acht genomen twee tot driemaal hoger ligt dan het Belgische. Aan dit euvel werd ondertussen gedeeltelijk tegemoet gekomen door het Koninklijk Besluit van 30 juni 1999 dat het aantal wetenschappers op 61 bracht en het aantal niet-wetenschappelijke personeelsleden zelfs op 79.²¹ Ondanks die uitbreiding blijven de aantallen nog ver onder de UNESCO-norm van 2,5 niet-wetenschappelijke medewerkers per wetenschapper.

Aangezien een drastische uitbreiding van het personeelsbestand van het Algemeen Rijksarchief en de Rijksarchieven in de Provinciën blijkbaar geen haalbare kaart is, stuurt het Rijksarchief momenteel aan op decentralisatie om de toevloed van archiefbescheiden in te dammen en beheersbaar te maken. Lokale en regionale besturen worden zoveel mogelijk aangemoedigd om zelf in te staan voor de zorg en het beheer van de eigen archiefbescheiden. Een wettelijk kader ontbreekt hiervoor voorlopig nog, maar in de hiervoor besproken voorstellen en voorontwerp van archiefwet is decentralisatie alvast een sleutelwoord.

Voor de volledigheid dienen we nog te vermelden dat er naast het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën nog talrijke stads- en gemeentearchieven bestaan. Het Algemeen Rijksarchief heeft er inspectierecht. Typisch voor Vlaanderen zijn de archief- en documentatiecentra die sinds het decreet van 27 juni 1985 door de Vlaamse Gemeenschap gesubsidieerd worden. Het zijn het Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC), het Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging (AMSAB), het Archief en Documentatiecentrum van het Vlaams-Nationalisme (ADV N) en het Liberaal Archief.

Een aparte plaats wordt ingenomen door het Archief en Museum van het Vlaams Cultuurleven (AMVC), een initiatief van de stad Antwerpen, dat niet onder het decreet van 27 juni 1985 valt. De verzamelingen en archiefbestanden van het AMVC overstijgen nochtans het lokale niveau.

¹⁹ Koninklijk Besluit van 6 april 1995 (Belgisch Staatsblad van 25 juli 1995, pp. 19.992-20.002). Zie ook: "Een nieuw personeelskader voor het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën", Info, Mededelingenblad van de VVBAD, jg. 21/9, sep. 1995, pp. 14-16.

²⁰ De algemeen aanvaarde UNESCO-norm stelt een verhouding voor van 2,5 niet-wetenschappelijke archiefpersoneelsleden per wetenschapper. Zie ook: "Personeelsgebrek in de Rijksarchieven", Info, Mededelingenblad van de VVBAD, jg. 22/9, sep. 1996, pp. 11-12.

²¹ Koninklijk Besluit van 9 juni 1999 (Belgisch Staatsblad van 30 juni 1999, pp. 24.521-24.522). Zie ook: "Nieuwe personeelsformatie voor het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën", Info, Mededelingenblad van de VVBAD, jg. 25/9, sep. 1999, pp. 12-13.

3. De archiefproblematiek van gemeenschappen en gewesten

Het bij de grondwetsherziening van 24 december 1970 toegevoegde artikel 59bis, verleende onder paragraaf twee de cultuurraden de bevoegdheid over de *culturele aangelegenheden*. Daaronder werd o.a. het *cultureel patrimonium* verstaan waaronder ook de archieven vielen.²² De grondwetsherziening van 1980 veranderde oorspronkelijk niets aan de bevoegdheden over het *cultureel patrimonium* van wat voortaan de gemeenschapsraden werd genoemd.²³ Tijdens de parlementaire behandeling van die grondwetsherziening (artikel 4) werd echter voor het eerst verduidelijkt via ministeriële antwoorden dat : "*archieven in de zin bedoeld bij de wet op het Algemeen Rijksarchief tot de nationale bevoegdheid blijven behoren en dus buiten de bevoegdheid van de cultuurraden vallen*". De eerste minister preciseerde verder dat : "*inzake het archiefwezen de gemeenschappen bevoegd zijn voor de aangelegenheden die niet vervat zijn in de wet op het Algemeen Rijksarchief*".²⁴ Daaruit kan men afleiden dat vanaf 1980 een meer restrictieve betekenis werd gegeven aan het begrip *cultureel patrimonium*. De gemeenschappen waren alleen nog bevoegd voor archiefbescheiden met een cultureel karakter strictu sensu, zonder dat duidelijk gespecificeerd werd wat dat cultureel karakter inhield.²⁵

Tijdens de volgende staatshervormingen werd de overheveling van het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën naar de gemeenschappen nooit ter sprake gebracht en werd de restrictieve interpretatie van *cultureel patrimonium* door niemand aangevochten. Vanaf het begin van de jaren negentig kwam daar enige kentering in. Naar aanleiding van de voorstellen van archiefwet uit die periode werden door de Raad van State een reeks adviezen verleend waarin er werd benadrukt dat de archiefwetgeving een gedeelde bevoegdheid is. In het advies van de Raad van State van 1 oktober 1992 werd zelfs uitdrukkelijk gesteld²⁶ : "*Zeker is dat de bevoegdheid welke ter zake van archieven aan de nationale overheid is gelaten, niet zover kan reiken dat aan het belang van het cultureel patrimonium van een Gemeenschap wordt voorbijgegaan. Een gewone wet kan aan de Gemeenschappen en Gewesten niet het recht ontnemen om naar aanleiding van de uitoefening van de hun door of krachtens de Grondwet toegekende bevoegdheid, eigen archieven aan te leggen. Een gewone wet kan de Gemeenschappen of de Gewesten niet verplichten die archieven aan een nationale instelling over te dragen*". Omwille van die gedeelde bevoegdheid stelde de Raad van State voor om gebruik te maken "*van artikel 92bis van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen, om langs een samenwerkingsakkoord om, voor het geheel van het archiefwezen tot een sluitende regeling te komen*".²⁷ Het ontbreken van een dergelijk voorafgaand samenwerkingsakkoord was voor het Vlaams Parlement de aanleiding om zich te verzetten tegen het *amendement Garcia*, een voorstel van archiefwet dat uitgewerkt was door een gemengde werkgroep Kamer-Senaat. Tot besluit van de interpellatie die op 29 november 1994 door Mevr. Creyf aan de minister-president werd gericht, nam het Vlaams Parlement op 16 december 1994 een met redenen omklede motie aan. Daarin werd de Vlaamse Regering verzocht de problematiek van het archiefwezen aanhangig te maken bij het Overlegcomité federale regering / gewest- en gemeenschapsregeringen. Het Overlegcomité besliste op 7 maart 1995 een ge-

²² Gedrukt Stuk Senaat, 402 (1969-1970), p. 26-27 (verslag van de commissie); Gedrukt Stuk Senaat, 400 (1970-1971), pp. 4-5.

Dit historisch overzicht steunt op de volgende adviezen van de Raad van State: Gedrukte Stukken Kamer, 462-2 (BZ 1991-1992), 1041-2 (1992-1993) en 258-4 (1995-1996); Gedrukt Stuk Senaat, 233-3 (BZ 1991-1992). Zie ook F. SCHRAM, "Naar een nieuwe archiefwetgeving..." (art. cit.), pp. 452-454 en L. THERY, "De Hoge Raad voor het Archiefwezen. Mogelijkheden in een federaal landsbestel", 'Een archiefwet voor het federale België. Bijdrage tot de discussie', Red. J. MERTENS en J. VERHELST, Antwerpen, VVBAD, 1993, pp. 30-36.

²³ Artikel 4 (4° en 5°) van de bijzondere wet van 8 augustus 1980.

²⁴ Gedrukt Stuk Senaat, 434-2 (1979-1980), p. 100, en Gedrukt Stuk Kamer, 627-10 (1979-1980), p. 38.

²⁵ Voor deze interpretatie, zie Gedrukt Stuk Kamer, 258-4 (1995-1996), p. 18.

²⁶ Gedrukt Stuk Kamer, 462-2 (BZ 1991-1992), p. 8. Dit belangrijk advies van de Raad van State werd in de daaropvolgende adviezen voor voorstellen van archiefwet herhaald. Zie Gedrukte Stukken Kamer, 1041-2 (1992-1993), pp. 17-18, en 258-4 (1995-1996), p. 14; Gedrukt Stuk Senaat, 233-3 (BZ 1991-1992), p. 42.

²⁷ Gedrukt Stuk Kamer, 1041-2 (1992-1993), p. 19.

mengde werkgroep (federale staat – gemeenschappen) te laten samenroepen door de federale minister van wetenschapsbeleid om de archiefproblematiek te onderzoeken en eventueel een samenwerkingsakkoord voor te bereiden.²⁸ Volgens een verklaring van minister-president Van den Brande op 25 november 1998 was die gemengde werkgroep toen nog altijd niet samengeroepen.²⁹

Een bijkomende reden die onderling overleg over de archiefproblematiek tussen de federale staat en de gemeenschappen nodig maakt, is de recente evolutie in de wetgeving over de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en over de openbaarheid van bestuursdocumenten. Artikels 22 en 32 van de herziene Grondwet bepalen immers dat niet alleen de federale staat maar ook de gemeenschappen bevoegd zijn wat de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en de openbaarheid van bestuursdocumenten betreft.³⁰

Niet iedereen is echter overtuigd van de nood aan een voorafgaand samenwerkingsakkoord. De Raad van State stelt inderdaad dat de bijzondere wet van 8 augustus 1980 geen chronologische volgorde voorziet voor het uitwerken van een wettelijke regeling en het sluiten van een samenwerkingsakkoord daarover.³¹ In het advies wordt daar echter onmiddellijk aan toegevoegd dat een op voorhand afgesloten samenwerkingsakkoord omwille van de efficiëntie aangewezen lijkt.

Volgens een andere visie is een samenwerkingsakkoord zelfs niet nodig. In het voorstel van archiefwet van Mevr. Creyf werd in de algemene toelichting gesteld : *het is goed dat overleg gepleegd wordt tussen de federale Staat, de gemeenschappen en gewesten over de uniforme archiefzorg, maar een verplichting is dat niet.*³² Dit voorstel van archiefwet probeerde dan ook uitsluitend de zorg voor de archieven van de federale besturen te regelen. Het advies van de Raad van State daarop luidde dat, op enkele details na, het voorstel van archiefwet van Mevr. Creyf het federale kader niet te buiten ging. Toch besloot het advies met de aanbeveling dat het toch "*ten eerste aangewezen (is) dat daaromtrent ... een samenwerkingsakkoord zou worden gesloten tussen de Staat, de gemeenschappen en misschien ook de gewesten...*"³³ Het voorontwerp van archiefwet van minister Yliefv vertrok vanuit dezelfde visie als het voorstel van Mevr. Creyf. De toelichting bij artikel 3 van het voorontwerp bepaalde immers : "*Zonder hun autonomie in het gedrang te brengen, biedt dit artikel daarom aan de Gewesten en Gemeenschappen de **mogelijkheid** deze wet toe te passen in het kader van een samenwerkingsakkoord*".

²⁸ Vlaamse Raad, Handelingen van de Commissie voor Algemene Zaken, het Reglement en de Verzoekschriften : Vergadering van 29 november 1994. Zie ook Vlaamse Raad, Bulletin van Vragen en Antwoorden, nr. 4, 11 december 1995, pp. 200-201: vraag van de heer Marsoul aan de minister-president.

²⁹ Vlaams Parlement, Handelingen van de Commissie voor Staatshervorming, Algemene Zaken en Verzoekschriften. Vergadering van 25 november 1998 (nr. C 29 - C - STA2) : vraag om uitleg van de heer Marsoul tot de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie, over eventueel overleg tussen de federale en de Vlaamse regering betreffende het voorontwerp van archiefwet.

³⁰ F. SCHRAM, "Naar een nieuwe archiefwetgeving..." (art. cit.), pp. 453-454.

³¹ Gedrukt Stuk Senaat, 233-3 (1991-1992), p. 44. Het recente voorontwerp van archiefwet lijkt van die interpretatie uit te gaan.

³² Gedrukt Stuk Kamer, 258-1 (1995-1996). Als reden wordt opgegeven dat voorbeelden uit het buitenland aantonen dat men zich geen illusies moet maken over de resultaten van zo'n overleg.

³³ Gedrukt Stuk Kamer, 258-4 (1995-1996), pp. 19-21.

Samenvattend kunnen we stellen dat er over de volgende punten weinig discussie bestaat :

- de archiefproblematiek is een gedeelde bevoegdheid tussen de federale staat en de gemeenschappen en gewesten ;
- de gemeenschappen en gewesten hebben de bevoegdheid over de archiefbescheiden die door hen zijn gevormd sinds hun oprichting en zijn dus ook bevoegd om eigen archiefdiensten op te richten ;
- de federale overheid is bevoegd om een federale archiefdienst in te richten om er de federale archiefbescheiden onder te brengen ;
- wat de archiefwetgeving betreft, is onderling overleg tussen de federale staat en de gemeenschappen en gewesten aangeraden. Op de vraag of dat nu via een – al of niet voorafgaand – samenwerkingsakkoord moet bereikt worden, is het antwoord minder eensgezind en dit ondanks de aanbevelingen van de Raad van State.

De Werkgroep Wetgeving en Beleid van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiecentra heeft in de loop van 1999 alvast een voorstel uitgewerkt waarin de krachtlijnen voor een archiefsamenwerkingsakkoord werden vastgelegd. Het is in bijlage bij deze nota gevoegd.

4. Het voorstel van resolutie van C. Vandenbroeke

Het voorstel van resolutie van C. Vandenbroeke, betreffende de organisatie en beheer van het archiefwezen, dat op 18 november 1999 bij het Vlaams Parlement werd ingediend, beoogt :

- de herziening van de archiefwet van 1955 ;
- het archiefwezen uit het geheel van de federale wetenschappelijke instellingen te halen ;
- het beheer en de organisatie van hun eigen archiefwezen aan de gemeenschappen toe te wijzen.

Het uitgangspunt is : *“Archivalia, zowel die van het verre verleden, die van het heden als de toekomstige, kunnen eenvoudig worden uitgesplitst en verdeeld over de gewesten en gemeenschappen. In essentie kan men ze immers verdelen op grond van geografische criteria in regionale of centrale archivalia.”*³⁴ Volgens die criteria zou men dus al die archiefbestanden kunnen onderbrengen bij één van de volgende niveaus :³⁵

- het Vlaamse niveau ;
- het Waalse niveau ;
- het niveau van de Duitstalige Gemeenschap ;
- het niveau van Brabant (Waals- en Vlaams-Brabant) ;
- het centrale (federale) niveau (het Rijksarchief).

Alleen voor de regionale archiefbestanden van Brabant (voor de splitsing) is een speciale regeling nodig. Het heeft weinig zin die historisch gegroeide bestanden te splitsen en het is – volgens het voorstel van resolutie – daarom aangewezen ze gegroepeerd te laten en aan het centrale niveau toe te vertrouwen.

³⁴ Gedrukt Stuk Vlaams Parlement, 100-1 (1999-2000), p. 2.

³⁵ In de literatuur werd er op gewezen dat ook het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan het lijstje zou moeten toegevoegd worden, omdat het: “tenminste dezelfde bevoegdheden inzake haar eigen archieven zou moeten hebben als de andere Gewesten”. (F. SCHRAM, “Naar een nieuwe archiefwetgeving...” (art. cit.), p. 454.)

Een eventuele opdeling van het Rijksarchief in de Provinciën en andere archieven onder de gemeenschappen en gewesten is niet zo vanzelfsprekend. Daar bestaan juridische en archieftechnische bezwaren tegen. De juridische bezwaren die er op het ogenblik nog zijn, werden goed samengevat door de minister-president in zijn antwoord van 11 december 1995 op een schriftelijke vraag van de heer Marsoul : "*In de huidige fase van de staatshervorming is er geen enkele grondwets- of bijzondere wetsbepaling die aan de federale staat, de gemeenschappen of de gewesten uitdrukkelijk enige bevoegdheid toekent op het vlak van het archiefwezen. Gelet op het feit dat er inzake het archiefwezen een gedeelde bevoegdheid is, meen ik dat er hic et nunc juridisch onvoldoende grond is om een volledige splitsing van het Rijksarchief te vragen. Ik sluit echter niet uit dat deze bevoegdheidsregeling bij een volgende fase van de staatshervorming herbekeken wordt.*"³⁶ Het komt er dus eigenlijk op neer dat de archiefproblematiek nu ter tafel zou moeten liggen bij de Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie voor Institutionele Vernieuwing (Costa). Pas wanneer er op dat niveau beslist is welke de bevoegdheden zijn van de federale staat en van de gemeenschappen en gewesten op het vlak van archieforganisatie en archiefzorg, kan de archiefproblematiek op de verschillende niveaus grondig worden aangepakt. Dezelfde redenering vinden we gedeeltelijk ook terug in de nota van de Vlaamse Gemeenschap gericht aan de Commissie voor de Institutionele Aangelegenheden van de Senaat, naar aanleiding van het onderzoek over de werking van de nieuwe federale structuren. In die nota wordt gesteld dat er twee mogelijke oplossingen zijn om "*duidelijkheid te creëren over de bevoegdheid van respectievelijk de federale overheid en gewesten en gemeenschappen inzake archieven*". Een eerste mogelijkheid bestaat uit het toevoegen van een bepaling in de Bijzondere Wet op de Hervorming van de Instellingen, waarbij de bevoegdheid over de archieven verdeeld wordt over de federale staat, de gemeenschappen en gewesten. Een tweede mogelijkheid zou een samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten zijn.³⁷

De archieftechnische bezwaren houden vooral verband met het principe van de organische eenheid van een archiefbestand. In de archivistiek is dat een heilig principe en vele archivariissen vrezen dat het principe van de ondeelbaarheid van een archiefbestand in gevaar komt bij een eventuele opdeling van het Rijksarchief in de Provinciën. Ook vindt de werkgroep van de sectie archiefwezen van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen dat communautarisering enkel kan voor archieven van instellingen die in hun geheel onder één van de bestuursniveaus vallen. Archieven van gemeenten en provincies bijvoorbeeld, die zowel federale als gemeenschapstaken uitvoeren, zouden volgens die logica niet aan de gemeenschappen kunnen toegewezen worden.³⁸ Ook een opdeling waarbij het al of niet culturele karakter *strictu sensu* van de archiefbescheiden de doorslag zou geven, vindt in de ogen van de vermelde werkgroep geen genade. Het zou volgens haar de eenheid van de archiefbestanden in gevaar brengen en een onontwarbaar bevoegdheidskluwen veroorzaken.³⁹

³⁶ Vlaamse Raad, Bulletin van Vragen en Antwoorden, nr. 4, 11 december 1995, p. 201.

³⁷ Gedrukt Stuk Senaat, 1-1333/1 (1998-1999) : Evaluatie van de werking van de nieuwe federale structuren. Verslag namens de Commissie voor de Institutionele aangelegenheden uitgebracht door de heren Caluwé, Coene, Desmedt en Hotyat, 30 maart 1999, pp. 489-493.

Dezelfde nota van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap stelt i.v.m. de federale wetenschappelijke en culturele instellingen voor om het volle beheer over die instellingen over te dragen aan de gemeenschappen (ibidem, pp. 487-488).

³⁸ "Voor een nieuwe archiefwet. Advies van de werkgroep Archiefbeleid", (Red. J. MERTENS en J. VERHELST), Archiefkunde, Antwerpen, VVBAD, 1987, pp. 7-8 en 11 ; "Een archiefwet voor het federale België..." (op. cit.), pp. 11-12 ; F. SCHRAM, "Naar een nieuwe archiefwetgeving..." (art. cit.), p. 454.

³⁹ Ibidem.

Een interessante denkpiste die misschien naar een oplossing voor die archieftchnische impasse zou kunnen leiden, wordt geboden in het recent advies van de Raad van State op het voorstel van archiefwet van Mevr. Creyf. Daarin geeft de Raad van State een ruimere interpretatie aan de term *cultureel patrimonium* dan tot nu toe gebruikelijk was. Het advies neemt het onderscheid tussen dynamisch en statisch archief als uitgangspunt en stelt voor archiefbescheiden die het stadium van statisch archief⁴⁰ bereiken – en die dus uitsluitend een culturele en wetenschappelijke waarde hebben – te rekenen tot het *cultureel patrimonium*. Volgens het advies zouden de regels voor de archiefzorg van statische archiefbescheiden van andere overheden (in casu de gemeenschappen) kunnen uitgaan dan voor de dynamische archiefbescheiden.⁴¹ Die voor de hand liggende interpretatie van de term *cultureel patrimonium* werd echter tot nu toe niet door de wetgever gevolgd.⁴²

5. Het archiefwezen in federale staten : buitenlandse voorbeelden

Het archiefwezen in federale staten weerspiegelt uiteraard het federale systeem en de geschiedenis van die staten. Aangezien er tussen de federale systemen grote verschillen zijn en elke staat ook een unieke geschiedenis achter de rug heeft, is het weinig waarschijnlijk dat we in het buitenland bruikbare voorbeelden en pasklare oplossingen kunnen vinden die toepasbaar zijn in de Belgische situatie. Ondanks die beperkingen kunnen buitenlandse voorbeelden misschien inspirerend werken.

Het archiefwezen in Duitsland⁴³

Duitsland is in 1871 ontstaan uit de vereniging van talrijke afzonderlijke vorstendommen. In elk van die vorstendommen bestond een *Staatsarchiv* dat ook daarna nog is blijven bestaan. Pas in 1919 werd in Potsdam een Rijksarchief opgericht waar de federale ministeries hun statische archieven dienden neer te leggen. De toestand werd ingewikkelder toen in 1946 de 11 Länder van de Bondsrepubliek werden opgericht. De grenzen van die Länder vielen immers op Beieren na, niet samen met die van de oude vorstendommen. Binnen zo'n nieuw Land bevinden zich dus meestal enkele oude *Staatsarchive* en soms ook provinciale archieven van het opgedeelde Pruisen. Per Land duidde men een nieuw centraal archief aan, het *Hauptstaatsarchiv*. Die functie werd toebedeeld aan de meestal reeds bestaande archieven in de hoofdsteden van de nieuwe Länder. De overige archieven binnen het Land werden provinciale archieven. Op het federale niveau van de Bund werd in 1950 in Koblenz het *Bundesarchiv* opgericht voor de archiefbescheiden van de hogere federale rijksbesturen en het oude Rijksarchief van Potsdam. Archiefbescheiden van lagere federale rijksbesturen waren evenwel voorbestemd voor de *Hauptstaatsarchive* van de Länder.

In Duitsland is het archiefwezen duidelijk een *Ländersache*. De Länder zijn bevoegd voor hun eigen archiefwezen en maken hun eigen archiefwetten. De eerste archiefwet in Duitsland was die van het Land Baden-Württemberg van 1987. Ondertussen hebben talrijke Länder dat voorbeeld gevolgd en beschikken de meeste nu over een eigen archiefwet. Op het federale niveau van de Bund wordt het archiefwezen geregeld door de archiefwet (*Bundesarchivgesetz*) van 1988. Voor de coördinatie en om tot een uniforme aanpak van belangrijke archiefproblemen te komen werd een overlegorgaan opgericht, de *Konferenz der Archivreferenten und Leiter der Archivverwaltungen des Bundes und der Länder*. Dat overlegorgaan kan echter niet beletten dat er nog talrijke verschillen zijn tussen de diverse archiefwetten en dat er over belangrijke archiefproblemen zoals selectie en ontsluiting geen afspraken tussen de Länder bestaan.

⁴⁰ Zie hierover reeds voetnoten 4 en 5.

⁴¹ Gedrukt Stuk Kamer, 258-4 (1995-1996), pp. 14-16. De archiefzorg voor de dynamische archiefbescheiden zou dan vooral de verantwoordelijkheid van de archiefvormers zijn.
Zie ook J. MERTENS, "Archieforganisatie in België en Vlaanderen", *Bibliotheek- en Archiefgids*, 74, 1998, pp. 195-197.

⁴² *Ibidem*, pp. 16-18.

⁴³ Allemagne in "Législation Archivistique 1981-1994..." (op. cit.), pp. 209-279; H. BOOMS, "Die Archivgesetzgebung in der Bundesrepublik Deutschland", in *Miscellanea Carlos Wyffels, Archief- en Bibliotheekwezen in België*, LVII (1986), nrs. 1-2, pp. 69-81; Gedrukt Stuk Kamer, 258-1 (1995-1996), p. 2; Gedrukt Stuk Senaat, 233-2 (1991-1992), p. 16 (voetnoot 2).

Tsjecho-Slowakije⁴⁴

De archiefboedelscheiding bij de recente verdeling van de staat Tsjecho-Slowakije in Tsjechië en Slowakije is vlot en in goede onderlinge verstandhouding verlopen. De oorzaken daarvan waren niet alleen de goede en duidelijke afspraken die op voorhand gemaakt waren, maar ook het feit dat Tsjecho-Slowakije al sinds de jaren vijftig een quasi-federatie was en sinds 1969 een echte federale staat. Het archiefwezen was daar al geleidelijk aan aangepast zodat er uiteindelijk niet zoveel meer te verdelen viel. Toch zijn de afspraken die bij die archiefboedelscheiding gemaakt werden zeker vermeldenswaard.

Als uitgangspunt diende het herkomstbeginsel, met inbegrip van het territoriumprincipe. Dat impliceerde dat archiefbestanden van de federale instellingen met zetel in Tsjechië in het Centraal Staatsarchief van Praag hoorden ; de bestanden van federale archiefvormers met een zetel in Slowakije waren daarentegen voor het Centraal Staatsarchief van Bratislava bestemd. Die beginselen waren ongunstig voor Slowakije aangezien de meerderheid van de federale instellingen in Praag was gevestigd. Daarom werd in bepaalde gevallen ook met de inhoud rekening gehouden. Volledige archiefbestanden die uitsluitend op Slowakije betrekking hadden maar die zich in Praag bevonden, werden soms ook aan Bratislava afgestaan. Men bleef in ieder geval ook houden aan het principe van de ondeelbaarheid van de archiefbestanden. Daarom was het in enkele gevallen nodig om federale archiefbestanden die voor beide staten van groot belang waren, te kopiëren.

Karel Degryse
Archivaris Vlaams Parlement
februari 2000

⁴⁴ J. SCHWIPPEL, "Ervaringen bij de archiefboedelscheiding in het vroegere Tsjecho-Slowakije", in "Een archiefwet voor het federale België..." (op. cit.), pp. 19-28.

BIJLAGE 2

HOORZITING VAN MAANDAG 13 MAART 2000

over het voorstel van resolutie van de heer Chris Vandenbroeke
betreffende de organisatie en het beheer van het archiefwezen
(*Parl. St.* VI. Parl. 1999-2000, nr. 100/1)

Sprekerslijst

- de heer Karel Degryse, archivaris Vlaams Parlement (p. 22) ;
- de heer Herman Coppens, hoofd van de rijksarchieven in Vlaanderen (p. 25) ;
- de heer Johan Vannieuwenhuysse, voorzitter sectie archief VVBAD (p. 27) ;
- de heer Frankie Schram, adjunct-adviseur Ministerie van Binnenlandse Zaken, secretariaat van de commissie voor de toegang tot bestuursdocumenten en medewerker van het Instituut voor Administratief Recht, KULeuven (p. 27) ;
- prof. Dr. Juul Verhelst, voorzitter Interuniversitaire Gespecialiseerde Opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentenbeheer (p. 29) ;
- de heer Karel Baert, stadsarchivaris Aalst (p. 35) ;
- mevrouw Inge Schoups, stadsarchivaris Antwerpen (p. 37) ;
- mevrouw Leen van Dijck, adjunct-conservator Archief en Museum voor het Vlaams Cultuurleven (AMVC) (p. 42) ;
- de heer Jan De Maeyer, directeur Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC) (p. 48) ;
- de heer Wouter Steenhaut, directeur Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging (AMSAB) (p. 45) ;
- de heer Luc Pareyn, hoofd Liberaal Archief (p. 44) ;
- de heer Frans-Jos Verdoodt, directeur ADVN (Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme VZW) (p. 47).

De voorzitter : Ik verwelkom de talrijke gastsprekers die op onze uitnodiging zijn ingegaan. Aan alle leden en aan de gastsprekers werd reeds een oriëntatienota toegestuurd, geschreven door de heer Karel Degryse, archivaris van het Vlaams Parlement. Ik stel voor om hem als eerste aan het woord te laten.

1. Toelichting door de heer Karel Degryse, archivaris van het Vlaams Parlement

De heer Karel Degryse, archivaris Vlaams Parlement : Het Belgische archiefwezen wordt nog altijd geregeld door de archiefwet van 24 juni 1955 en de uitvoeringsbesluiten van 12 december 1957. Iedereen is het erover eens dat die wet nu ontoereikend, onvolledig en verouderd is. Daarom werden er in de afgelopen 15 jaar talrijke voorstellen voor een nieuwe archiefwet ingediend bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat. Een goed doordacht voorstel was het amendement-Garcia dat op 10 februari 1994 bij de Senaat werd ingediend. Ondanks de naam was het eigenlijk een volledig nieuw voorstel van archiefwet. De belangrijkste vernieuwingen bestonden uit :

- een nauwkeurige definitie van de belangrijkste archieftermen ;
- het oprichten van registratordiensten (diensten bij de archiefvormende administratie, verantwoordelijk voor het archiefbeheer tijdens de dynamische en semi-dynamische fase) ;
- het reduceren van de overdrachtstermijn van openbaar statisch archief van 100 naar 20 jaar ;
- het openbaar verklaren van archiefbescheiden zodra ze overgedragen zijn, met de gebruikelijke beveiliging van de belangen van particulieren en van de veiligheid van de staat ;

- een regeling voor de bescherming van privé-archieven ;
- de oprichting van een Hoge Raad voor het Archiefwezen ;
- de aanpassing van het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën aan de nieuwe staatsstructuur.

In binnen- en buitenlandse archiefkringen werd het amendement-Garcia lovend onthaald. Ook dat voorstel werd uiteindelijk niet goedgekeurd. Het struikelde over het probleem van de samenwerkingsakkoorden, waarover verder meer.

Tijdens de zittingsperiode 1995-1999 werd door minister Ylieff een voorontwerp van archiefwet opgesteld. Daarin zijn enkele belangrijke vernieuwingen van het amendement-Garcia verdwenen. De werkgroep Wetgeving en Beleid van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen bestudeerde het voorontwerp en had vooral bezwaar tegen het ontbreken van registratuediensten, het behouden van de overdrachtstermijn van 100 jaar voor openbaar statisch archief en de gebrekkige terminologie die gebruikt werd. Dat voorontwerp werd op 24 juli 1998 goedgekeurd door de federale ministerraad en aan de Raad van State voor advies overgemaakt. De Raad van State bracht geen advies meer uit voor het einde van de zittingsperiode. Sinds juli 1999 is minister Demotte bevoegd voor de federale archieven. De nieuwe minister beloofde het archiefinitiatief van zijn voorganger opnieuw op te nemen en te finaliseren. Dat impliceert wellicht niet dat de tekst van het voorontwerp van Ylieff zal worden overgenomen.

In het Vlaams Parlement kwam er in 1993 een voorstel van de heer Marsoul, dat opnieuw werd ingediend in 1995, maar nooit echt behandeld werd. Thans ligt het voorstel van resolutie van de heer Vandenbroeke voor.

Het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën, onder leiding van de Algemene Rijksarchivaris, nemen in het Belgische archiefwezen een centrale plaats in. Naast het Algemeen Rijksarchief in Brussel is er sinds de negentiende eeuw in elke provinciehoofdplaats een provinciaal Rijksarchief. Sinds 1963 bestond ook de mogelijkheid tot het oprichten van arrondissementele archiefbewaarplaatsen. Daardoor konden ook in Ronse, Kortrijk, Doornik en Hoei Rijksarchieven worden opgericht. In dezelfde periode werden twee grote hulpdepots of tussenarchieven opgezet in Saint-Hubert en in Beveren-Waas. Ten slotte zagen in 1987 en 1988 nog nieuwe Rijksarchiefdiensten het licht in Leuven, Louvain-la-Neuve en Eupen. Sinds 1851 vallen de vermelde provinciale depots onder het Algemeen Rijksarchief in Brussel en staan ze onder toezicht van de Algemene Rijksarchivaris.

De koninklijke besluiten van 20 en 21 april 1965 deelden het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën in bij de Wetenschappelijke inrichtingen van de Staat. De Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, bepaalde dat de federale overheid bevoegd was voor de federale wetenschappelijke en culturele instellingen. Na de grondwetsherziening van 1988 werden die wetenschappelijke instellingen gehecht aan een federaal gebleven ministerie. Oorspronkelijk was dat het ministerie van Binnenlandse Zaken, maar sinds er een afzonderlijk federaal minister voor Wetenschapsbeleid werd benoemd, behoren de federale wetenschappelijke instellingen tot zijn bevoegdheid. Nu is minister Demotte bevoegd over de wetenschappelijke instellingen en dus ook over het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën.

Ondanks de hiervoor geschetste uitbreidingen is het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën al gedurende decennia niet meer in staat de enorme toevloed van archiefbescheiden te verwerken zoals het hoort. Het organiek kader van 66 wetenschappers en 53 niet-wetenschappelijke personeelsleden bleef tussen 1913 en 1995 onveranderd. Het Koninklijk Besluit van 6 april 1995 stelde toen nieuwe personeelsformaties voor de federale wetenschappelijke instellingen vast. Voor het Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën werd het organiek kader teruggebracht tot 52 wetenschappers en 46 niet-wetenschappelijke personeelsleden. Het personeelsgebrek werd er alleen maar schrijnender door en vooral de omkadering van de wetenschappers bleef beneden alle peil. Aan dit euvel werd ondertussen gedeeltelijk tegemoet gekomen door het Koninklijk Besluit van 30 juni 1999 dat het aantal wetenschappers op 61 bracht en het aantal niet-wetenschappelijke personeelsleden zelfs op 79.

Aangezien een drastische uitbreiding van het personeelsbestand van het Algemeen Rijksarchief en de Rijksarchieven in de Provinciën blijkbaar geen haalbare kaart is, stuurt het Rijksarchief momenteel aan op decentralisatie om de toevloed van archiefbescheiden in te dammen en beheersbaar te maken. Lokale en regionale besturen worden zoveel mogelijk aangemoedigd om zelf in te staan voor de zorg en het beheer van de eigen archiefbescheiden.

Een wettelijk kader ontbreekt voorlopig nog, maar in de hiervoor besproken voorstellen en het voorontwerp van archiefwet is decentralisatie alvast een sleutelwoord.

Voor de volledigheid dienen we nog te vermelden dat er naast het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën nog talrijke stads- en gemeentearchieven bestaan. Typisch voor Vlaanderen zijn de archief- en documentatiecentra die sinds het decreet van 27 juni 1985 door de Vlaamse Gemeenschap gesubsidieerd worden. Het zijn het Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC), het Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging (AMSAB), het Archief en Documentatiecentrum van het Vlaams-Nationalisme (ADVNI) en het Liberaal Archief. Een aparte plaats wordt ingenomen door het Archief en Museum van het Vlaams Cultuurleven (AMVC), een initiatief van de stad Antwerpen, dat niet onder het decreet van 27 juni 1985 valt.

Het bij de grondwetsherziening van 24 december 1970 toegevoegde artikel 59bis, verleende onder paragraaf twee de cultuurraden de bevoegdheid over de culturele aangelegenheden. Daaronder werd onder andere het cultureel patrimonium verstaan, waaronder ook de archieven vielen. De grondwetsherziening van 1980 veranderde oorspronkelijk niets aan de bevoegdheden over het cultureel patrimonium van wat voortaan de gemeenschapsraden werd genoemd. Tijdens de parlementaire behandeling van die grondwetsherziening werd echter voor het eerst verduidelijkt via ministeriële antwoorden dat “archieven in de zin bedoeld bij de wet op het Algemeen Rijksarchief tot de nationale bevoegdheid blijven behoren en dus buiten de bevoegdheid van de cultuurraden vallen”. Daaruit kan men afleiden dat vanaf 1980 een meer restrictieve betekenis werd gegeven aan het begrip cultureel patrimonium. De gemeenschappen waren alleen nog bevoegd voor archiefbescheiden met een cultureel karakter in de enge betekenis van het woord, zonder dat duidelijk gespecificeerd werd wat dat cultureel karakter inhield.

Tijdens de volgende staatshervormingen werd de overheveling van het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën naar de gemeenschappen nooit ter sprake gebracht en werd de restrictieve interpretatie van cultureel patrimonium door niemand aangevochten. Vanaf het begin van de jaren negentig kwam daar enige verandering in. Naar aanleiding van de voorstellen van archiefwet uit die periode werden door de Raad van State een reeks adviezen verleend waarin er werd benadrukt dat de archiefwetgeving een gedeelde bevoegdheid is. Door die gedeelde bevoegdheid stelde de Raad van State voor om gebruik te maken van artikel 92bis van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen om, via een samenwerkingsakkoord, voor het geheel van het archiefwezen tot een sluitende regeling te komen. Het ontbreken van een dergelijk voorafgaand samenwerkingsakkoord was voor het Vlaams Parlement de aanleiding om zich te verzetten tegen het amendement-Garcia.

Niet iedereen is echter overtuigd van de nood aan een voorafgaand samenwerkingsakkoord. De Raad van State stelt inderdaad dat de bijzondere wet van 8 augustus 1980 geen chronologische volgorde voorziet voor het uitwerken van een wettelijke regeling en het sluiten van een samenwerkingsakkoord daarover. In het advies wordt daar echter onmiddellijk aan toegevoegd dat een op voorhand afgesloten samenwerkingsakkoord met het oog op de efficiëntie aangewezen lijkt.

Samenvattend kunnen we stellen dat er over de volgende punten weinig discussie bestaat : de archiefproblematiek is een gedeelde bevoegdheid tussen de federale staat en de gemeenschappen en gewesten ; de gemeenschappen en gewesten hebben de bevoegdheid over de archiefbescheiden die door hen zijn gevormd sinds hun oprichting en zijn dus ook bevoegd om eigen archiefdiensten op te richten en de federale overheid is bevoegd om een federale archiefdienst in te richten om er de federale archiefbescheiden onder te brengen. Wat de archiefwetgeving betreft, is onderling overleg tussen de federale staat en de gemeenschappen en gewesten aangeraden. Op de vraag of dat nu via een – al of niet voorafgaand – samenwerkingsakkoord bereikt moet worden, is het antwoord minder eensgezind en dat ondanks de aanbevelingen van de Raad van State.

De Werkgroep Wetgeving en Beleid van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiecentra heeft in de loop van 1999 alvast een voorstel uitgewerkt waarin de krachtlijnen voor een archiefsamenwerkingsakkoord werden vastgelegd.

Het voorstel van resolutie van de heer Vandenbroeke, betreffende de organisatie en beheer van het archiefwezen, dat op 18 november 1999 bij het Vlaams Parlement werd ingediend, wil de archiefwet van 1955 herzien, het archiefwezen uit het geheel van de federale wetenschappelijke instellingen halen en het beheer en de organisatie van hun eigen archiefwezen aan de gemeenschappen toewijzen.

Het uitgangspunt is dat archivalia, zowel die van het verre verleden, die van het heden als de toekomstige, eenvoudig kunnen worden uitgesplitst en verdeeld over de gewesten en gemeenschappen. In essentie kan men ze immers verdelen op grond van geografische criteria in regionale of centrale archivalia. Volgens die criteria zou men dus al die archiefbestanden kunnen onderbrengen bij één van de volgende niveaus : het Vlaamse niveau, het Waalse niveau, het niveau van de Duitstalige gemeenschap, het niveau van Brabant en het centrale federale niveau.

Alleen voor de regionale archiefbestanden van Brabant is een speciale regeling nodig. Het heeft weinig zin die historisch gegroeide bestanden te splitsen en het is – volgens het voorstel van resolutie – daarom aangegeven ze gegroepeerd te laten en aan het centrale niveau toe te vertrouwen.

Een eventuele opdeling van het Rijksarchief in de Provinciën en andere archieven onder de gemeenschappen en gewesten is niet zo vanzelfsprekend. Daar bestaan juridische en archieftechnische bezwaren tegen. De juridische bezwaren die er op dit ogenblik nog zijn, werden goed samengevat door de minister-president in zijn antwoord van 11 december 1995 op een schriftelijke vraag van de heer Marsoul : “in de huidige fase van de staatshervorming is er geen enkele grondwets- of bijzondere wetsbepaling die aan de federale staat, de gemeenschappen of de gewesten uitdrukkelijk enige bevoegdheid toekent op het vlak van het archiefwezen. Gelet op het feit dat er inzake het archiefwezen een gedeelde bevoegdheid is, meen ik dat er hic et nunc juridisch onvoldoende grond is om een volledige splitsing van het Rijksarchief te vragen. Ik sluit echter niet uit dat deze bevoegdheidsregeling bij een volgende fase van de staatshervorming herbekeken wordt.” Het komt er dus eigenlijk op neer dat de archiefproblematiek nu ter tafel zou moeten liggen bij de Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie voor Institutionele Vernieuwing (Costa). Pas wanneer er op dat niveau beslist is welke de bevoegdheden zijn van de federale staat en van de gemeenschappen en gewesten op het vlak van archieforganisatie en archiefzorg, kan de archiefproblematiek op de verschillende niveaus grondig worden aangepakt.

De archieftechnische bezwaren houden vooral verband met het principe van organische eenheid van een archiefbestand. In de archivistiek is dat een heilig principe. Veel archivarissen vrezen dat het principe van ondeelbaarheid in gevaar komt bij een eventuele opdeling van het Rijksarchief in de Provinciën.

Een opdeling waarbij het al of niet culturele karakter stricto sensu van de archiefbeelden de doorslag zou geven, vindt in de ogen van de werkgroep geen genade. Het zou immers de eenheid van de archiefbestanden in gevaar brengen en een onontwarbaar bevoegdheidskluwen veroorzaken.

2. Toelichting door de heer Herman Coppens, departementshoofd Vlaamse rijksarchieven

De heer Herman Coppens, departementshoofd Vlaamse rijksarchieven : Ik zal spreken in naam van de algemeen rijksarchivaris. In een eerste deel van mijn uiteenzetting zal ik ingaan op de bestaande wetgeving : wat is nu al mogelijk binnen de Vlaamse Gemeenschap ? Moet de archiefwet van 1955 worden herzien ? In een tweede onderdeel zal ik uitweiden over de organisatie : wat is de huidige situatie ; en wat voor de toekomst ?

Het behoort tot de bevoegdheid van dit parlement om een decreet goed te keuren over het beheer van het archief in de besturen en wetenschappelijke en andere openbare instellingen van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest.

Een zwakke schakel in het Belgische archiefbeheer in het algemeen en het Vlaamse in het bijzonder, is het nagenoeg volledig ontbreken van informatie- en archiefbeheerders in de administraties en afdelingen van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Daardoor kan de samenwerking tussen rijksarchief en deze besturen niet optimaal verlopen.

Er zal altijd nood blijven aan een of andere vorm van toezicht over archiefvorming en -beheer. In een tijd van automatisering zal deze behoefte alleen maar toenemen. De inspecties en de daaraan verbonden advisering konden totnogtoe niet het verhoopte resultaat opleveren. Een aangepast decreet kan daar iets aan doen. Daarin moet aandacht besteed worden aan : de aanstelling van informatiebeheerders ; de organisatie van eerstelijnsarchiefzorg in de besturen ; de verkorting van de overdrachtstermijnen naar 20 jaar en de selectie door de besturen aan de hand van selectielijsten van het rijksarchief of zijn rechtsopvolger. Daartoe moeten van bij de aanvang voldoende middelen worden uitgetrokken.

Een decreet ter subsidiëring van openbare archiefdiensten kan zinvol zijn. Naar analogie van de subsidiëring van openbare bibliotheken en van de particuliere archief- en documentatiecentra kunnen zo ook de openbare archiefdiensten van de gemeenten worden gesubsidieerd. Op deze wijze zal op lokaal niveau een sluitend netwerk van openbare archiefdiensten ontstaan, zoals dat bijvoorbeeld al in Noord-Brabant is gegroeid.

De archiefwet van 1955 moet worden herzien. Als het echter een federale wet blijft, zullen de besturen en openbare instellingen van Vlaamse Gemeenschap en Vlaams Gewest onderworpen blijven aan de nieuwe archiefwet. Dat is strijdig met de logica van de staatshervorming.

Het Vlaams Parlement kan een archiefdecreet goedkeuren waarin de organisatie van het archiefwezen in Vlaanderen wordt vastgelegd. De voorstellen van archiefwet van de laatste jaren kunnen daarvoor model staan. De draagwijdte van de federale wet moet dan beperkt blijven tot het archiefwezen van de federale staat *stricto sensu*. De gemeenschappen moeten, naar Duits voorbeeld, een volledig eigen archiefwetgeving tot stand brengen.

Formeel gezien is de organisatie van het archiefwezen in Vlaanderen en Wallonië dezelfde. Ook in Wallonië worden particuliere archiefdiensten gesubsidieerd door de bevoegde Gemeenschap.

Door een recent koninklijk besluit werd het rijksarchief grondig geherstructureerd. De organisatie zal er vanaf 2000-2001 als volgt uitzien : er komt een centrale directie voor het gehele Belgische rijksarchief. Daarnaast is er een algemeen rijksarchief voor de centrale besturen en voor de instellingen waarvan de actieradius zich over heel België uitstrekt, voor de besturen en instellingen van voor en na 1795. Ten derde is er het rijksarchief Brussel voor de archieven van instellingen met zetel in het hoofdstedelijke gewest waarvan het ambtsgebied zich niet buiten dat gewest uitstrekt ; ook de instellingen van het hertogdom Brabant en van de voormalige provincie Brabant van voor de splitsing van 1995 zijn daar inbegrepen. Vervolgens is er het rijksarchief Vlaanderen voor alle instellingen van Vlaamse Gemeenschap en Vlaams Gewest. Het rijksarchief van Leuven zal vanaf eind 2001 een dubbele rol vervullen : als centraal archief voor de centrale besturen van Vlaamse Gemeenschap en Vlaams Gewest en als rijksarchief voor alle besturen in Vlaams-Brabant. De functies van de andere Vlaamse rijksarchieven blijven ongewijzigd. Het rijksarchief van Beveren functioneert als hulp- en tussendepot voor hedendaagse archieven in Vlaanderen. Ten vierde is er het rijksarchief van Wallonië voor alle instellingen van het Waalse Gewest en van de Franse Gemeenschap en voor alle besturen gelokaliseerd in Waals-Brabant. Ten slotte is er het rijksarchief voor de Duitstalige Gemeenschap in Eupen voor alle instellingen van de Duitstalige Gemeenschap met zetel op het grondgebied van de Duitstalige Gemeenschap.

Het overhevelen van de rijksarchieven in Vlaanderen naar de Vlaamse Gemeenschap ligt in het verlengde van de staatshervorming. In alle andere federale staten zijn de archieven gefederaliseerd. Het model dat wellicht het meest bruikbaar is, is dat van Duitsland, waar de archiefdiensten van de Länder naast de archieven van de besturen van de Länder ook deze van de federale besturen in hun bewaarplaatsen opnemen, zodat geen twee parallelle circuits worden gecreëerd.

De overheveling zal een punt van onderhandeling zijn tijdens de Costa. De federale overheid is immers bevoegd voor wetenschapsbeleid.

3. Toelichting door de heer Johan Vannieuwenhuysse, voorzitter sectie archief VVBAD

De heer Johan Vannieuwenhuysse, voorzitter sectie archief VVBAD (Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen VZW) : Ik beperk mij hier tot een korte toelichting bij de tekst die u ter beschikking werd gesteld.

Ik zit hier als de vertegenwoordiger van de sectie archief van de VZW VVBAD, die leden-archivarissen groepeerd uit de verschillende private en overheidssectoren. De taak van die archivarissen is tweeledig. Enerzijds beheren zij documenten die in het verleden door de overheid of door een bedrijf werden geproduceerd en die op bestuursvlak geen actuele waarde meer hebben. Daarnaast beheren zij ook documenten die wel nog actuele waarde hebben. Naast de traditionele wetenschappelijk-historische taak heeft de archivaris ook een moderne administratieve taak.

Het doel van de VZW is om de archieven zoveel mogelijk te verbeteren. Met dat doel worden vaak studiedagen georganiseerd en zorgt de VZW ervoor dat er vertegenwoordigers van het Vlaamse archiefwezen aanwezig zijn op het internationale forum.

Om het archiefwezen in Vlaanderen zo goed mogelijk te optimaliseren, wil ik in naam van de sectie archief van de VZW VVBAD een aantal wensen en vragen richten tot de Vlaamse overheid.

Ten eerste verwacht de VZW VVBAD een wetgevend initiatief van de overheid. De archiefwet, die dateert uit 1955, is totaal achterhaald. De wet heeft het enkel over een federaal niveau en van voeling met de reële situatie is dus helemaal geen sprake. Onze sectie archief heeft al meer dan eens voorstellen voor een coherent archiefbeleid gedaan. Dat nieuwe archiefbeleid zou moeten worden uiteengezet in een archiefdecreet dat alle bestaande initiatieven integreert en coördineert. Op die manier zouden we een sluitend netwerk kunnen maken waarin alle bestaande archieven een eigen plaats hebben. Uit het museumdecreet van 20 december 1996 kan de nodige inspiratie worden gehaald.

Concreet zou de overheid genoeg archiefdiensten moeten erkennen, zodat waardevolle bestanden niet naar het buitenland vertrekken. De overheid zou er goed aan doen de subsidiëring te beperken tot de uitbouw van een archiefnetwerk. Verder zou de ingewikkelde gedeelde verantwoordelijkheid van de verschillende beleidsniveaus moeten worden gedefinieerd. Een samenwerkingsakkoord tussen de federale regering, de gewesten en de gemeenschappen is absoluut noodzakelijk om de huidige verwarring weg te werken.

Een tweede wens die wij aan de Vlaamse regering willen kenbaar maken, is dat de regering het initiatief zou nemen om het beheer van het eigen Vlaamse archief efficiënt te organiseren.

Een derde wens is de oprichting van een archiefraad die over de erkenning en de subsidiëring van archieven zou kunnen adviseren.

Een vierde vraag gaat over de opleiding en de erkenning van archivarissen. Momenteel bestaat er een graauiat archivaristiek, ontstaan uit de samenwerking tussen verschillende universiteiten.

De titel moet worden beschermd en de erkenning moet eraan worden gekoppeld. Momenteel ontbreekt een middenkader in de sector. De overheid zou het statuut van archiefmedewerker en van archiefdeskundige moeten erkennen en zelf die statuten in de overheidsarchieven introduceren. De opleiding zou in de bibliotheekscholen kunnen gebeuren.

4. Toelichting door de heer Frankie Schram, adjunct-adviseur Ministerie van Binnenlandse Zaken, secretariaat van de commissie voor de toegang tot bestuursdocumenten en medewerker van het Instituut voor Administratief Recht, KULeuven

De heer Frankie Schram, adjunct-adviseur Ministerie van Binnenlandse Zaken, secretariaat van de commissie voor de toegang tot bestuursdocumenten en medewerker van het Instituut voor Administratief

Recht, KULeuven : Ik wil ingaan op de bevoegdheidsproblematiek van de archieven. Ik spreek daarbij vooral als medewerker van de KUL en niet zozeer als adjunct-adviseur van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Dat laat mij toe het probleem vanuit een meer persoonlijke invalshoek te belichten.

De bevoegdheidsproblematiek is dubbel. Enerzijds is er de vraag welk wetgevend niveau bevoegd is : de gemeenschappen, de gewesten of de federale staat. Anderzijds is de vraag wie binnen een bepaald bestuursniveau bevoegd is.

De bevoegdheidsverdeling is een probleem op twee domeinen. Enerzijds de verdeling in het archiefwezen zelf en anderzijds de bevoegdheidsverdeling omtrent de aspecten die met archieven verband houden.

De bevoegdheidsverdeling binnen het archiefwezen zelf is geen scherp afgelijnde aangelegenheid die bij de staatshervorming duidelijk werd toegewezen. Om na te gaan wie precies bevoegd is, moet men op zoek gaan naar een aanknopingspunt.

Eén zaak is duidelijk wat de bevoegdheidsverdeling van het archiefwezen betreft : het is geen duidelijk afgelijnde materie die hetzij door de federale staat hetzij door de gemeenschappen hetzij door de gewesten geregeld wordt. Ik stel vast dat in de teksten van de bijzondere wetten op de staatshervorming nergens sprake is van archieven.

Op basis van de parlementaire stukken kan men stellen dat de federale overheid deels verantwoordelijk is voor de archieven. De vraag rijst wat de waarde van de parlementaire stukken is. Die is beperkt. Het is een interpretatie-element dat alleen gebruikt wordt als er problemen rijzen bij het begrijpen van datgene wat er staat. Culturele bevoegdheid is een duidelijk begrip. Juristen zijn geneigd om te stellen dat gemeenschappen bevoegd zijn om het culturele naar zich toe te trekken. Als er daarover eensgezindheid bestaat, is er geen aanpassing van de bijzondere wetten of van een andere wetgeving nodig.

Er zijn verschillende aanknopingspunten mogelijk. Zo kan men kijken naar de functie van de archiefbescheiden, met name de juridisch-administratieve en de cultureel-wetenschappelijke functie, en die gebruiken om de juridische bevoegdheden toe te kennen. Ook is er een koppeling aan de instellingen mogelijk. Ieder niveau is bevoegd om voor zijn eigen instellingen het archiefwezen te regelen. Een wezenlijk element is dat een archief ontstaat vanaf het moment dat een administratie aan het werk gaat. Op basis daarvan kan gesteld worden dat wie bevoegd is voor een administratie, ook bevoegd is voor de organisatie van het archiefwezen. De federale wetgever is bevoegd voor de federale instellingen en voor het Arbitragehof. Voor dat laatste is er het bijkomend probleem dat alles bij bijzondere wet dient te gebeuren. De gemeenschappen en gewesten zijn op hun beurt bevoegd voor de gemeenschaps- en gewestinstellingen en dus voor een archiefwetgeving terzake.

Een ander aanknopingspunt is de koppeling aan culturele materies : een bevoegdheid van de gemeenschappen. Men kan de bevoegdheid over het archiefwezen ook koppelen aan de bevoegdheid over de federale wetenschappelijke instellingen. Er bestaat geen twijfel over dat dit een federale bevoegdheid is.

Een probleem is dat er een vermenging mogelijk is doordat verschillende aanknopingspunten tegelijkertijd toegepast kunnen worden. Volgens een advies van de Raad van State over een decreet van het Waalse Gewest in verband met het archiefwezen dienen de gewesten bij het maken van decreten rekening te houden met de culturele bevoegdheden die aan de gemeenschappen toebehoren. Zo dient het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bijvoorbeeld rekening te houden met de Vlaamse wetgeving. Men kan de bevoegdheid niet eenduidig toewijzen. Welk standpunt men ook inneemt, er zal altijd een probleem zijn. Men is het archiefwezen gewoon vergeten bij de staatshervorming.

Verder is er de bevoegdheidsverdeling omtrent bepaalde aspecten : de openbaarheid, de selectie en de vernietiging van archiefbescheiden, de organisatie van een opleiding voor het archiefpersoneel en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Voor elk van die aspecten geldt een specifieke bevoegdheidstoewijzing. Bekijken we even wat nader het aspect van de openbaarheid. Het doel van archieven is enerzijds informatie bewaren en anderzijds informatie toegankelijk maken. Wat de openbaarheid betreft, moet men een onderscheid maken tussen publieke en private archiefbescheiden. De openbaarheid van private archieven wordt geregeld door contracten tussen degene die het archief geeft en het archief zelf. Voor publieke

archiefbescheiden moet men nagaan of het al dan niet om bestuursdocumenten gaat. De openbaarheid van bestuursdocumenten is gekoppeld aan artikel 32 van de Grondwet. De bevoegdheidsverdeling gaat heel ver : het betrokken artikel stelt dat elke overheid voor de eigen instellingen én voor de instellingen die onder haar bevoegdheid vallen, regels voorschrijft om toegang te bekomen tot bestuursdocumenten. Het Vlaams Parlement is bijvoorbeeld bevoegd voor de OCMW-wetgeving en bepaalt dus de openbaarheidsregels tot de bestuursdocumenten die bij deze instelling berusten.

Wat de uitzonderingen betreft, dient men evenwel rekening te houden met de materiële bevoegdheden. Zo kan elk parlement uitzonderingsgronden op de openbaarheid opleggen voorzover deze tot zijn materiële bevoegdheid behoren. Voor de toegang tot bestuursdocumenten die bij een OCMW berusten bijvoorbeeld, moet er zowel rekening worden gehouden met de federale openbaarheidswet van 1994 als het Vlaamse openbaarheidsdecreet. Ook de federale instellingen moeten de Vlaamse openbaarheidsregelgeving toepassen als deze uitzonderingsgronden bepaalt voor een materie waarvoor de Vlaamse decreetgever bevoegd is. Omdat er in de verschillende openbaarheidswetgevingen geen beperkingen in de tijd zijn opgelegd, zijn ze ook van toepassing op bestuursdocumenten die zich in een archief bevinden, tenzij een bepaalde wetgeving dit uitsluit. De federale wet kan wel bepalen dat haar regels niet van toepassing zijn op het Algemeen Rijksarchief, maar dit betekent niet dat deze instelling geen rekening zou moeten houden met de uitzonderingsgronden in het Vlaamse openbaarheidsdecreet.

Voor de openbaarheid van de andere publieke archiefbescheiden is er nauwelijks een wettelijke regeling. Voor de instellingen die hun archieven verplicht bij het Rijksarchief moeten neerleggen, is er een openbaarheid na 100 jaar.

De bescherming van de persoonlijke levenssfeer kent een aparte bevoegdheidsregeling. De bescherming van de persoonlijke levenssfeer in het algemeen is geregeld in artikel 22 van de Grondwet. De federale wetgever is bevoegd om de uitzonderingen vast te leggen, en de gewesten en de gemeenschappen zijn bevoegd om de bescherming beter te waarborgen.

Er is geen eenvoudige oplossing mogelijk. De enige mogelijkheid bestaat erin om van het archiefwezen een afzonderlijk bevoegdheidsdomein te maken. Dat kan bijvoorbeeld geregeld worden op het niveau van de Costa. Men kan ook gebruik maken van samenwerkingsakkoorden. Het probleem is echter dat men niet kan raken aan de bevoegdheid van de andere overheden. De vraag rijst hoe men diegene die een samenwerkingsakkoord opzegt, kan sanctioneren.

Voor het archiefwezen is dat een zwak punt. Ik stel dan ook voor om de techniek van de samenwerkingsakkoorden met de nodige voorzichtigheid te gebruiken en eventueel via bijzondere wetten een en ander vast te leggen, zodat men er zo weinig mogelijk gebruik van moet maken. Verder dient men het gevaar van de opsplitsing van archieven te bezweren. Een strikt juridische opsplitsing kan falikante gevolgen hebben voor de werking en het gebruik van archieven. Ik wens tenslotte een pleidooi te houden om voor het domein van de archieven een totaal omvattende wetgeving op te stellen die alle archiefvormers omvat zodat er één lijn getrokken kan worden. Dat is dringend nodig.

5. Toelichting door professor Juul Verhelst, voorzitter Interuniversitaire Gespecialiseerde Opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentenbeheer

Professor Juul Verhelst, voorzitter Interuniversitaire Gespecialiseerde Opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentenbeheer : Het is voor archivariissen evident dat de organisatie van het archiefwezen de staatsstructuur volgt. Verder is het logisch dat de eenheid van een archiefbestand niet beschadigd wordt. Het voorstel van resolutie van de heer Vandenbroeke beantwoordt aan de archivistische principes. Toch heb ik een paar bedenkingen die betrekking hebben op het geheel van de archiefzorg. Het is jammer dat iedere verwijzing ontbreekt naar de noodzaak van een registratuur als instrument van een goed administratief documentbeheer bij de archiefvormers, met name de administratie. Ook worden de kwalificaties van de tewerkgestelden in het archiefwezen niet toegelicht. Ik acht het wenselijk dat aandacht besteed wordt aan de vereiste niveaus van de archiefopleidingen en in het bijzonder wat de inhoud en de opdracht is van de interuniversitaire opleiding.

Archief wordt gevormd met het doel rechten vast te leggen en zaken te beheren. Aan de zorg voor het statisch archief gaat dus de zorg voor het dynamisch archief vooraf. Eventueel nut voor wetenschappelijk of cultureel onderzoek is een nevenverschijnsel, dat echter belangrijk genoeg is opdat een beperkt deel van de archiefbescheiden permanent zouden worden bewaard. Het begrip archiefzorg dekt met andere woorden twee niveaus : na de verplichting om het archiefbeheer aan de vereiste kwaliteit te laten voldoen met het oog op een efficiënt beleid, volgt de verantwoordelijkheid van de politieke instanties bij de permanente bewaring met het oog op het realiseren van wetenschappelijke en culturele doeleinden. In de resolutie wordt het begrip "organisatie van het archiefwezen" teveel gezien als betreffende de diensten ter bewaring van statisch, dat wil zeggen historisch, archief en ontbreekt het aspect van de zorg voor het dynamisch archief. Enkele archiefvormers raken daardoor vergeten. Zo bijvoorbeeld het Brusselse Gewest, de gouverneur van het arrondissement Brussel en ook de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel die zich, zeker tot enkele jaren geleden, als aparte archiefvormer niet wenste te onderwerpen aan het Algemeen Rijksarchief.

Er zijn drie argumenten om hoge kwaliteitseisen te stellen aan de organisatie van het dynamisch archief. De overheden moeten instaan voor de continuïteit van en de verantwoording voor het beleid en zijn uitvoering. Ze moeten de rechten van de burger en de bescherming van de privacy waarborgen. In het bijzonder, en voor zover het bestuursdocumenten betreft, moeten zij de openbaarheid van bestuur verzekeren. Ten slotte moeten de overheden een wetenschappelijke instantie, het weze het Rijksarchief of een rechtsopvolger, de mogelijkheid geven om te bepalen welke informatie in welke bescheiden in aanmerking komt voor permanente bewaring en onder welke vorm. Dit kan alleen gerealiseerd worden via een goed dynamisch archiefbeheer.

De moderne dragers – bijvoorbeeld het digitale archief – maken de kwaliteitsvereisten meer dan ooit stringent. Internationaal wordt gesteld dat een archivaris-documentbeheerder van in de dynamische fase moet aanwezig zijn om een archiefbeheerssysteem te concipiëren. Hij of zij moet informatiestromen van bij hun ontstaan analyseren, advies geven inzake het ordenen en meteen bepalen wat voor permanente bewaring in aanmerking komt. Zonder de aanwezigheid van de archivaris-documentbeheerder zal de elektronische informatie verdwijnen nog voor de archiefdiensten zich van haar bestaan bewust zijn. Dit betekent dat er met name in de Vlaamse administratie een goede registratuur moet worden uitgebouwd, bestaaf met archivariissen-documentbeheerders. De aanstelling van archivariissen mag niet worden beperkt tot de archiefdiensten belast met permanente bewaring.

Dit alles laat een grote meerkost veronderstellen. Het tegendeel is waar. Een goed archiefbeleid werkt besparend. De noodzakelijke informatie wordt immers gevonden én sneller gevonden. Er gaan minder stukken verloren, waardoor de staat minder processen verliest of waardoor extra werk vermeden wordt. Zo moest het Antwerpse centraal station met het oog op de restauratie opnieuw opgemeten worden omdat de plannen bij de NMBS zoek waren geraakt. Men moet bovendien geen nutteloze bewaarruimten creëren : door een goede organisatie is het mogelijk snel tot verantwoorde vernietiging over te gaan ; dat geldt ook voor archief op elektronische drager. En ten slotte : wat ordelijk wordt overgebracht naar een archiefdienst moet daar niet worden herordend ; de toegankelijkheid kan onmiddellijk gegarandeerd worden.

Op dit ogenblik is de sectie Archief van de VVBAD betrokken bij een pilootproject voor de vorming van archiefmedewerkers op het uitvoerend niveau. Een vorming voor medeleidinggevend personeel wordt in het vooruitzicht gesteld. Een post-universitaire archiefopleiding blijft echter noodzakelijk.

De archivistiek is niet langer een verlengstuk van de geschiedenis, zij is een tak van de informatiewetenschappen geworden, zij het met een historisch karakter. Een historische vooropleiding blijft vereist, allereerst wegens het noodzakelijk wetenschappelijk en cultureel inzicht bij het selecteren ter permanente bewaring of vernietiging. Bovendien moet men bepaalde historische hulpwetenschappen, zoals paleografie, beheersen en vaak ook Latijn kennen. Ten slotte raakt het werk van de archivaris steeds de instellingengeschiedenis.

De archivaris-documentbeheerder moet informatiestromen en archiefbeheerssystemen kunnen analyseren van bij hun ontstaan. Kan de medeleidinggevende archivaris voor vele opdrachten instaan en zelfs voor het autonoom beheren van een kleine archiefbewaarplaats, voor deze analyse en voor het oplossen van problemen bij de selectie is een universitair geschoold archivaris noodzakelijk. De bewering als zouden ook infor-

matici geschikt zijn voor het beheer van een dynamisch archief gaat niet op : het merendeel denkt niet aan de cultureel-wetenschappelijke betekenis ervan.

Wanneer medeleidinggevende archivariissen buiten de universiteit zouden worden gevormd, zal dat toelaten het niveau van de universitaire opleiding nog te verhogen. Voor we dat kunnen realiseren, moeten we eerst nog twee problemen oplossen. Ten eerste laat de beperking van de studie tot één jaar niet toe om afdoende vorming te geven op alle terreinen, al zijn we niet ontevreden over de basisopleiding en over de tot nu toe bereikte resultaten. Ten tweede wordt er in Vlaanderen onvoldoende in deze opleiding geïnvesteerd. De opleiding is interuniversitair, ze valt dus volledig in de sfeer van de krediettoewijzingen binnen de universiteit – dat is een concurrentiesfeer. Als men voor de opleiding projecten probeert in te dienen valt men in de sfeer van alle groepen die geïnteresseerd zijn in projecten. En wat projectmatig gebeurt, garandeert te weinig de continuïteit. Op dat vlak is het Max Wildiersfonds een ontgoocheling voor de opleiding : het wordt volledig opgesoupeerd door projecten en verzekert de continuïteit dus hoegenaamd niet. Toch moeten we vooruit om op het niveau van de andere Europese opleidingen te blijven. Indien binnen twee, maximum drie jaar de nodige middelen niet worden gevonden, dan vrees ik dat de Vlaamse afgestudeerden op de Europese markt achterop raken. Met onze 106 afgestudeerden kunnen we niet eisen dat iedereen die in de Vlaamse Gemeenschap aan de slag gaat als archivaris-archiefbeheerder ook een universitair diploma moet hebben : er zijn te weinig gediplomeerden om aan de vraag te voldoen. Maar deze vereiste zou ten minste moeten gelden voor een vaste benoeming.

De noodzaak van een efficiënte registratuur bij de overheidsadministraties, de behoefte aan meer overleg tussen alle organen die bij het archiefwezen betrokken zijn en het feit dat de archiefopleidingen de evolutie bij de archiefvormers moeten volgen, al deze elementen maken dat een overkoepelende adviesraad *conditio sine qua non* is voor het geheel van het Vlaamse archiefwezen. De federale en bicommunautaire instellingen in aanmerking genomen, is het zelfs wenselijk dat in een samenwerkingsakkoord een Hoge Raad wordt voorzien. Een dergelijke Hoge Raad moet instaan voor overleg tussen de wetenschappers en moet de administratie gevoelig maken voor de culturele waarden van haar archieven. Hij moet niet optreden als adviesraad voor de opleidingen of als wetenschappelijke commissie verbonden aan de diensten die verantwoordelijk zijn voor het beheer van een archief, want die taken zijn te specifiek.

Mijn voorstellen zullen niet tot extra kosten leiden als men alle voordelen en kosten verrekent. Ze bieden immers de mogelijkheid om sneller te vernietigen en van in het begin een archiefbeheersysteem op te zetten. Archivistiek is nu eenmaal een arbeidsintensieve discipline ; ze vraagt niet per se veel computers.

6. Vragenronde

De heer Chris Vandenbroeke : Ik richt me als historicus tot mijn vakgenoten met enkele bedenkingen. Mijn resolutie is ingegeven door de ervaring met de toestand in het verleden en mijn bezorgdheid om de toestand van gisteren. De heren Degryse, Verhelst en Schram wil ik als historicus een ding verzekeren : wat er gebeurd is bij de splitsing van de KULeuven en de UCL was een zotternij. Dat is vandaag echter niet aan de orde. Vanzelfsprekend wil ik ook samenhouden wat samen is. Daarover mag geen enkel misverstand bestaan. Alle zaken die de heer Verhelst bepleit, zijn precies ook mijn doelstelling, maar hij vertelt er niet bij hoe we dat moeten realiseren. De wetenschappers rekenen daarvoor echter op de Costa en desgevallend op een samenwerkingsakkoord. Mij interesseert in de eerste plaats de vraag hoe en met welke institutionele middelen we het dynamisch en optimaal archiefbeheer, dat we allemaal wensen, zullen realiseren. Ik herinner de leden van de commissie eraan dat bijvoorbeeld de archivalia van de Vlaamse regering, het Vlaams Parlement, de kabinetten van de Vlaamse regering, de VOI's onder de federale archiefwet van 1955 vallen. Ze zullen bijgevolg niet door ons worden beheerd.

Het toekomstbeeld dat de heer Verhelst heeft geschetst over de titel, de opleiding en de verantwoordelijkheid en de taken van de archivaris nieuwe stijl is zeer rooskleurig. De vraag is hoe we ervoor kunnen zorgen dat het werkelijkheid wordt. In Vlaanderen bestaat er goede samenwerking tussen de universiteiten van Leuven en Gent en Brussel, zoals blijkt uit de organisatie van de Interuniversitaire Gespecialiseerde Opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentenbeheer. Vlaanderen doet reële inspanningen. Gebeurt dat echter ook in Wallonië ? Heeft de federale overheid, die toch ook belangrijke archieven beheert, ook

aandacht voor het probleem ? De houding van de Waalse overheid en van de federale overheid heeft repercussies voor ons werk. Zo pleit de heer Verhelst ervoor dat de Vlaamse overheid bij de andere overheden zou aandringen om de titel van archivaris te beschermen, maar dat kan niet zonder de medewerking van de andere overheden. Ik wou alleen maar wijzen op de hybride situatie waarin we verkeren.

Mijn resolutie is bedoeld als een voorspel voor een eventueel decreet. Dat zal vele overlegrondes vragen, maar we moeten ons nu bezinnen over de manier waarop we een functioneel en optimaal archiefbeheer tot stand kunnen brengen. Is deze resolutie daartoe een stap in de goede richting ?

Mevrouw Riet Van Cleuvenbergen : Er bestaan nu eenmaal federale en Vlaamse archieven. Een voorstel dat werd gedaan om de verdeling te regelen, is de archieven verbinden aan instellingen. Een dergelijke regeling zal van de instellingen voortdurend aanpassingen vragen. Wat is uw standpunt hierover ?

Een oplossing hangt niet alleen af van de Vlaamse overheid, zoals ook impliciet wordt erkend door het advies van Raad van State. Wat is de houding van de Waalse en van de federale overheid ? Zitten zij op dezelfde lijn als de Vlaamse overheid ? Ook de Europese Unie heeft invloed op het beheer van onze archieven. Welke ontwikkelingen zijn er bij die overheid te signaleren ? Welke regelgeving wordt er in het vooruitzicht gesteld ? Wat is haar houding ? Kunnen deze en andere internationale ontwikkelingen de Vlaamse overheid terzake inspireren ?

De heren hebben ambitieuze plannen, zeker als men de plannen vergelijkt met het aantal studenten dat de interuniversitaire opleiding volgt. Ze pleiten er immers voor zogenaamde registratuur-archivarissen in dienst te nemen. Ondertussen wachten we op de resultaten van de Costa, een eventueel samenwerkingsakkoord en zelfs een decreet. Dat alles kan op zich laten wachten. Heeft men intussen al een stappenplan opgesteld ?

De heer Jo Vermeulen : Mijn vragen zijn ingegeven door het feit dat ik niet vertrouwd ben met de problemen van het archiefwezen. Zo begrijp ik niet helemaal wat bedoeld wordt met registratuur ? Omvat dat alleen classificatie of ook beheer ? Wat is er terzake al gebeurd ?

De sprekers stellen voor om de overdrachtstermijn te verminderen van 100 tot 20 jaar. Wat bedoelen ze precies met overdracht ? Slaat dat begrip alleen op het toegankelijk maken of ook op het beheer ?

Men maakt een onderscheid tussen dynamische en statische archieven. Bestaat daartussen een strakke scheiding ? Dat lijkt me belangrijk voor eventuele regelgeving.

De heer Marino Keulen : De leden van de commissie zijn meer vertrouwd met de situatie in het bibliotheekwezen. Daar maakt men een onderscheid tussen bibliothecaris en bibliotheekassistent. Zou een dergelijk onderscheid ook zinvol zijn in het archiefwezen en bij de opleiding van personeel voor de archieven ?

De heer Miel Verrijken : Archieven maken een onderdeel uit van het cultureel erfgoed. De Belgische wetgever heeft heel bewust de bevoegdheid over archieven en historische documenten niet aan Vlaanderen afgestaan, toen hij ons culturele autonomie toestond. De heer Coppens was de enige spreker die een datum noemde, namelijk 1795. Ik vermoed dat dat het ogenblik was waarop de Franse departementen aan onze gebieden werden opgelegd.

Wat ik de pirennisering van de Belgische geschiedenis noem, heeft zich ook voorgedaan voor de archieven. Met pirennisering verwijs ik naar de gewoonte om te spreken over de Hollandse tijd, naar analogie met de Franse tijd in plaats van over de tijd van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Jammer genoeg was deze uitdrukking ook te horen in de uiteenzetting van onze eminente collega, de heer Vandenbroeke. De uitdrukking past beter in de mond van Leopold II.

Een voorbeeld dat door mijn partij, het Vlaams Blok, bestudeerd wordt, is dat van de splitsing van Tsjecho-Slowakije. Ook op het vlak van de archivering werd dat door ons onderzocht. De scheiding was een hele affaire, mede door het feit dat niet alleen Praag, maar ook Bratislava over belangrijke archiefschatten over de tijd voorafgaand aan het Congres van Wenen beschikte.

Vlaanderen is kunsthistorisch leeggeroofd door de Belgische Staat. Op wat kerkschilderijen na werd alles meegesleept naar het rovershol dat het museum van Brussel is. Dat werd gepromoveerd tot nationale instelling als Museum voor Schone Kunsten en daardoor werd de toestand na de diefstal als status quo aanvaard. Hetzelfde geldt voor de verzameling muziekinstrumenten. Het Brusselse Conservatorium en het Instrumentenmuseum hebben hun verzameling grotendeels te danken aan de Zuidelijke Nederlanden. Die voorbeelden leiden mij naar een heel precieze vraag : is er een goede reden om archieven die ouder zijn dan de Belgische Staat, in het rijksarchief onder te brengen ? Als men dat doet, loopt men namelijk het gevaar van pirennisering. Dankzij gepirenniseerde archieven slaagde men er zelfs in om in een tentoonstelling over het Paleis van Arenberg, dat in de achttiende eeuw afbrandde en door koning Willem werd heropgebouwd, exclusief Franstalige documenten te presenteren, terwijl toch iedereen weet dat tot in de achttiende eeuw vrijwel alle archieven van het hertogdom Brabant in het Nederlands werden opgesteld. Geen enkel aspect van de expositie had enige aandacht voor de periode van de verenigde Nederlanden. Wie daarnaar onderzoek wil doen, moet naar Den Haag. Hier werden de archieven vervalst, gesaboteerd en deels vernietigd. Ik weet waarover ik spreek. De tentoonstelling in het Koninklijk Paleis waarover ik het daarnet had, werd nota bene gefinancierd door het Gemeentekrediet.

De voorzitter : Mijnheer Verrijken, uw beschouwingen kunnen best wel interessant zijn, maar zij horen eerder thuis in de bespreking van het voorstel. Thans zijn wij bezig met een hoorzitting en daarin verwachten wij precieze vragen van u.

De heer Emiel Verrijken : Ik ben het gewend dat u mijn tussenkomsten saboteert, maar u krijgt zo dadelijk drie precieze vragen. Daar kwam ik namelijk net aan toe. Mijn punt was dat in de tentoonstelling over het Arenbergkasteel negennegenentig percent van de archiefstukken waren weggetoverd.

Wat moet er in het kader van de culturele zelfstandigheid van Vlaanderen gebeuren met de archieven die verband houden met de Vlaamse regionen en de periode waarin de Nederlanden verenigd waren ? Is het niet aangewezen die aan Vlaanderen toe te wijzen ? Kunnen kunsthistorische documenten in de brede zin niet beter systematisch toegewezen worden aan het Rubenianum ? Die instelling levert goed werk, maar heeft een achterstand van honderd jaar op Nederland.

De voorzitter : Bij het begin van deze vergadering was ik er nog van overtuigd dat een archiefdecreet mogelijk was, maar nu begint langzamerhand duidelijk te worden wat voor een wespennest dit eigenlijk is. Daarom mijn vraag : is een archiefdecreet juridisch mogelijk in de huidige constitutionele situatie ? Zo ja, wat kan het dan inhouden ?

Professor Juul Verhelst : De erkenning van de titel van archivaris is een federale aangelegenheid. De regeling daarvan vereist dus een akkoord met de Franstaligen. Wij werken eraan om gezamenlijk een voorstel in te dienen. Het probleem is evenwel dat er in Wallonië geen aparte vereniging van archivariissen bestaat. Er is geen samenwerking tussen de afzonderlijke universitaire opleidingen van de ULB en van de Universiteit van Luik. De UCL publiceert soms over archivalieken maar geeft geen opleiding. De vraag is dus : met wie moeten wij samenwerken ? Wij werken dus aan een regeling, maar het is geen evidente zaak.

Ik pleit ervoor om niet te wachten op wat de anderen doen. Vlaanderen kan en moet een eigen archiefdecreet goedkeuren, na een grondig en gedetailleerd onderzoek. Daarbij moet men voortdurend de internationale ontwikkelingen terzake in het oog houden.

De heer Frankie Schram : Vlaanderen is bevoegd. De gewesten en de gemeenschappen zijn volledig bevoegd voor de archivering van hun eigen documenten en de wetgeving daaromtrent. Het probleem is dat in de overgangsfase waarin we thans zitten, de federale wetgeving van kracht blijft. In Vlaanderen zit men daarom in een soort luchtledige, terwijl men in Wallonië al verder zit. Daar zegt men gewoon tegen de rijksarchivaris : u heeft hier niets meer te zoeken. Zij zetten reeds stappen in de richting van eigen directieven. Vlaanderen moet dat ook doen. Toch verdient het de voorkeur eerst een en ander grondwettelijk uit te klaren. We moeten immers toekomstige discussies vermijden door nu al de complexe bevoegdheidsverdeling te interpreteren. Het is juridisch wel degelijk mogelijk, nu al, dat de gemeenschappen aanspraak maken op delen van het rijksarchief. Men moet wel eerst overeenstemming bereiken. Een leegplundering lijkt onvermijdelijk, maar is dat wel wenselijk ?

De heer Chris Vandenbroeke : Als ik u goed begrijp, pleit u ervoor de complexe bevoegdheidsverdeling eerst punt voor punt uit te klaren in de Costa ?

De heer Frankie Schram : We moeten inderdaad eerst uitmaken wie waarvoor bevoegd is. Als we er op die manier niet in slagen een oplossing te vinden, moet Vlaanderen zijn verantwoordelijkheid nemen. Maar Vlaanderen kan enkel een regeling goedkeuren voor zijn gewest- en gemeenschapsdocumenten. Gemeentelijke en provinciale archieven vallen daar dan niet onder. Stel dat de provinciale bevoegdheden beperkt worden, dan kunnen de provinciale initiatieven om het lokale archief te ondersteunen zelfs wegvallen.

We moeten eerst voor grondwettelijke duidelijkheid zorgen, zodat we precies weten welke wetten en decreten nog nodig zijn. Zo zouden we de samenwerking tussen verschillende gemeenten kunnen regelen. Is het immers nodig dat iedere gemeente over een eigen archief beschikt ? Door samenwerkingsakkoorden af te sluiten kunnen we bovendien gelijklopend werken.

De heer Herman Coppens : De heer Vandenbroeke twijfelt of alle voorgestelde stappen wel mogelijk zijn.

De heer Chris Vandenbroeke : De manier waarop de bevoegdheden verdeeld zijn, is niet eenvoudig.

De heer Herman Coppens : Het Vlaams Parlement kan alle zaken die niet uitdrukkelijk geregeld worden in de archiefwet van 1955 zelf regelen. Zo kan het Vlaams Parlement voor de eigen administratie het dynamisch archiefbeheer organiseren en de financiële ondersteuning van het openbaar archiefbeheer regelen.

De heer Chris Vandenbroeke : Ik kan u tot op zekere hoogte volgen, alleen dreigen we op uw manier twee soorten bestanden te creëren. En dat terwijl alle archivariissen alleen maar homogene bestanden willen.

De heer Herman Coppens : Er is een verschil in de manier waarop het archief beheerd wordt, maar geen enkele archivaris is bereid archiefbestanden te splitsen. Die vrees is ongegrond. Niemand denkt eraan bestanden aan Vlaanderen toe te wijzen omdat ze Nederlandstalig zijn.

Wanneer ik het heb over een koppeling aan de instellingen, dan heb ik het over het niveau van de instelling. Mocht bijvoorbeeld justitie overgeheveld worden naar het Vlaamse niveau, dan moet de Vlaamse Gemeenschap ook bevoegd worden voor de archieven. Op dat moment volstaan dan enkele praktische regelingen.

Ik denk dat archivariissen in Vlaanderen en Wallonië het eens zijn over de grote principes. De verschillen zijn eerder cultuurgebonden. In Wallonië zijn er immers nauwelijks lokale archieven. Nadat de archiefdiensten gesplitst zijn, volstaat het dat iedereen een gepaste organisatievorm invoert.

Professor Juul Verhelst : Een archief is dynamisch zolang de rechten die erin vervat liggen, niet gedooft zijn en zolang er sprake is van courant administratief gebruik. Een statisch archief is al geselecteerd en wordt permanent bewaard uit cultureel-historische interesse. Registratuur is een Duits begrip dat in de negentiende eeuw ook in de Belgische ministeries gekend was, het zogenaamde Bureau d'Ordre. Registratuur betekent nu archiefbeheer tijdens de dynamische fase.

Het is ook belangrijk dat we kunnen rekenen op medewerkers die post en e-mails kunnen registreren. Overdracht is het overbrengen van de registratuur naar de permanente bewaring. Een bibliothecaris stelt informatie ter beschikking van het publiek. Een archivaris volgt op hoe informatie totstandkomt in een administratief proces en stelt het eventueel ook ter beschikking van het publiek.

De heer Marino Keulen : De bibliotheekassistenten zijn het talrijkst in aantal. Toch heb ik nog maar weinig gehoord over dit middenkader.

De heer Johan Vannieuwenhuysse : In september van dit jaar gaat de Gentse bibliotheekschool binnen de bestaande bibliotheekopleiding van start met een opleiding voor archiefmedewerkers (technisch-uitvoerend). Bovendien wordt de hele bibliotheekopleiding opnieuw bekeken binnen het kader van de VLOR. De archivariissen worden daar nauw bij betrokken. Eigenlijk willen we in dat middenkader twee functies creëren : archiefdeskundige (medeleidinggevend) en archiefmedewerker (uitvoerend-technisch).

De heer Marino Keulen : Overweegt u geen geïntegreerde opleiding ?

De heer Johan Vannieuwenhuyse : Neen, want er is een duidelijk onderscheid tussen de uitvoerend-technische taken en het leidinggevend werk.

Mevrouw Riet Van Cleuvenbergen : Een aantal zaken moet op korte termijn geregeld worden, voor een aantal andere zaken is meer tijd voorhanden. Bovendien zijn we in dat laatste geval ook afhankelijk van de Costa. Bestaat er vergelijkend onderzoek over de mogelijkheden waartussen we op korte en op lange termijn zullen moeten kiezen ?

De heer Johan Vannieuwenhuyse : De werkgroep Wetgeving en Beleid (sector Archief, VVBAD) verricht terzake veel denkwerk. Die werkgroep is zeker in staat een wezenlijke bijdrage te leveren aan wetgevend werk.

De heer Herman Coppens : Het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap heeft enkele jaren geleden een proefproject opgestart : ieder departement kreeg een archiefverantwoordelijke en moest een beheerssysteem opzetten. Helaas kreeg dit project als gevolg van de hervormingen in de Vlaamse administratie onvoldoende aandacht. Nochtans is het een goede manier om ervaring op te doen, zodat we het parlement advies kunnen verlenen over de decreten terzake. Volgens mij kan dat op korte termijn geregeld worden.

Mevrouw Riet Van Cleuvenbergen : Bestaat daarover unanimititeit ?

De heer Herman Coppens : Momenteel is het enkel de verantwoordelijkheid van het rijksarchief. Een en ander moet echter uitgebreid worden.

Professor Juul Verhelst : De opleiding heeft in dit verband al een belangrijke bijdrage geleverd. De vereiste kennis is aanwezig. Er is al veel voorbereidend onderzoek gebeurd in de eindverhandelingen en een vrij groot aantal van de afgestudeerden heeft werk gevonden als archivaris-documentbeheerder bij overheidsadministraties. Dit is onder meer het geval in provincies zoals Vlaams-Brabant en in de administratie van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest. Er bestaat op dit vlak dus al veel ervaring waarvan we gebruik kunnen maken.

De voorzitter : Kan iemand een antwoord geven op de vragen van de heer Verrijken ?

De heer Herman Coppens : In tegenstelling tot de heer Vandenbroeke wil de heer Verrijken het emotioneel aanpakken. Daar hebben we niks aan. Eens de stukken zijn gearchiveerd kunnen we er niets meer aan veranderen. Als er in het algemene archief al archieven zouden zijn voor het Verenigd Koninkrijk, is er geen enkele reden om ze aan de Vlaamse administratie toe te vertrouwen. Wij proberen archivaliek op een objectieve, wetenschappelijke manier te benaderen.

De heer Miel Verrijken : Denkt u niet dat Tsjechië en Slowakije bij hun scheiding emotioneel hebben gehandeld ? Wat zal u met alle documenten doen als België uiteenvalt ?

Professor Juul Verhelst : We zijn hier niet gekomen om politieke uitspraken te doen.

De voorzitter : Het staat iedereen vrij om al dan niet in te gaan op de vragen van de parlementsleden.

7. Toelichting door de heer Karel Baert, stadsarchivaris van Aalst

De heer Karel Baert, stadsarchivaris Aalst : Ik zal proberen om de evolutie te schetsen van het stadsarchief van Aalst vanaf 1970. In deze periode groeide het archief uit van een wat wereldvreemd relict tot een dynamisch apparaat met een actieve functie binnen de stadsadministratie.

Bij mijn deeltijdse aanstelling in 1970 was het Aalsterse stadsarchief gehuisvest op de tweede verdieping van een stadsschool, een gebouw van glas en beton, met een consultatieruimte voor de bezoeker binnen de

bewaarruimte. De inboedel bestond uit een summiere handbibliotheek, het deels geïnventariseerde oude archief van de stad en enkele reeksen modern archief tot 1940. Vandaag is het stadsarchief ondergebracht in een nieuw gebouw aan de Oude Vismarkt. Het omvat het archief van Aalst en van acht fusiegemeenten en daarbij de archieven met betrekking tot Aalst, overgedragen door het rijksarchief, deels teruggave, deels in bewaring. Er werkt een archivaris-diensthoofd en een archivaris ; beiden zijn licentiaat in de geschiedenis en houder van het diploma van de speciale licentie archivistiek. Daarnaast is er een administratief medewerker ; binnenkort komt er nog een administratief medewerker bij. Er is ook een personeelslid belast met het onderhoud van het gebouw en een wetenschappelijk medewerker voor het Daensarchief en het museum voor de Vlaamse sociale strijd.

In 1969 waren er 37 bezoekers ; in 1975 400 en vorig jaar 2.000. Toch besteedde het stadsbestuur ook in het verleden al aandacht aan zijn archiefpatrimonium. In 1888 werd de "Inventaris van de oude archieven der stad Aelst" samengesteld. In 1964 publiceerde mijn voorganger een heruitgave van dat werk. Rond de eeuwwisseling werden honderden losse bundels en pakketten, bewaard in de kelders van het vredegerecht, teruggevonden. Op verzoek van het stadsbestuur werden ze vooraf ingebonden. De boekbinder trok de bestaande bundels uit elkaar en rangschikte ze volgens formaat. Zo werden mijn voorganger en ik geconfronteerd met ongeveer 700 mooie banden van gelijk formaat, maar met documenten in een band die niets met mekaar gemeen hadden. De helft van het oude stadsarchief van het Ancien Régime bleef ongeklasseerd en dus ontoegankelijk. De heer Houtman werd vervolgens aangesteld door het stadsbestuur om de oorspronkelijke dossiers te reconstrueren. Dat leidde in 1974 tot een imposante vernieuwde inventaris.

Inmiddels werkte ikzelf aan de voorbereiding van de Dirk Martenstentoonstelling die enorm succesvol was. Samen met de nieuwe inventaris wekte dat de interesse op van het stadsbestuur voor het cultuurhistorisch patrimonium van Aalst. In de marge van de tentoonstelling ontstond het Dirk Martenscomité, een vriendenkring van geïnteresseerden uit de archief-, bibliotheek- en museumwereld, die inmiddels al hun medewerking hebben verleend aan een twintigtal interessante projecten. Zij zijn onafgebroken pleitbezorgers geweest voor aanpassingen en gedurfde vernieuwingen.

Inmiddels werd ons huisvestings- en personeelsprobleem in de loop van de jaren tachtig onhoudbaar. Van daar dat geruime tijd en legislatuuroverschrijdend de herlokalisatie van het stadarchief werd besproken en gepland. Een studiedag in 1988 over "Het profiel van het Vlaamse gemeentearchief en zijn archivaris" overtuigde me dat de toestand in kleinere gemeenten en middelgrote steden al niet veel beter was dan in Aalst. Een en ander kwam in een stroomversnelling door toedoen van de algemene rijksarchivaris, de heer Persoons. Omdat het voor de publieke dienstverlening beter is dat de bescheiden zo dicht mogelijk bij de potentiële gebruiker bewaard worden, wenste de heer Persoons bepaalde archiefbescheiden aan het stadsarchief terug te geven of in bruikleen te geven, mits de nodige garanties. Terecht werd toen gevraagd dat een toekomstig archief zou beschikken over een aangepaste bewaarplaats met een leeszaal.

Het Aalsterse stadsbestuur zag dat als een uitdaging. Op 10 december 1993 volgde de eerstesteenlegging van het nieuwe gemeentearchief. Talrijke besprekingen in adviesraden en gemeenteraadscommissies waren daaraan voorafgegaan.

De bouw, met financiering via onroerende leasing, was voltooid in juli 1994. Het nieuwe stadsarchief, 52 bij 12 meter, is gelegen aan de Oude Vismarkt 1, waar Aalst ontstond aan de arm van de nu gedempte Oude Dender. De opvallende hoge ramen van de nieuwbouw, waarvoor de schietgaten in een middeleeuwse burcht als inspiratiebron dienden, harmoniëren met de historische sfeer van het aangrenzende stedelijk museum Oud-Hospitaal.

De gelijkvloerse verdieping omvat een leeszaal met een handbibliotheek voor een veertigtal consultants met vier degelijke microfilmapparaten, bureelruimten, sanitair en de losstaande Daens- en L.P. Boonarchieven. De Dirk Martensverzameling, met verscheidene incunabelen van de promotor van het humanisme, zorgt voor een Europese uitstraling. De eerste en tweede verdiepingen zijn open ruimten, ongeveer 1.400 vierkante meter voor archiefopslag in optimale voorwaarden, onder meer constante temperatuur en luchtvochtigheid, minimale lichtinval, brand- en diefstalbeveiliging, mobiele rekkeninstallatie.

Het prijskaartje : bouw, inclusief klimaatregelinginstallatie : 67.800.000 frank, de verhuis van het archief en het ophalen van bestanden op de rijksarchieven te Beveren-Waas, Ronse en op oude gemeentehuizen : 1.205.000 frank, de uitrusting 9.200.000 frank of een totaal afgerond van 78.000.000 frank.

De opening op 3 september was een feest. De reacties van de pers waren unaniem lovend. Vele duizenden geïnteresseerden bezochten het nieuwe gebouw, waarin voor die gelegenheid een tentoonstelling was opgezet in samenwerking met het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium rond het thema Aalst, Archeologie en Archief. De resultaten van de opgravingcampagnes vanaf 1982 ingezet in de historische kern van de stad werden getoond in confrontatie met historische teksten en grafische bronnen. Vanuit verschillende invalshoeken ontstond een verrassend nieuwe kijk op Aalst in de Middeleeuwen, wat we in de nabije toekomst permanent in het museum willen tonen.

Inmiddels werd de werking van het archief op een totaal nieuwe leest geschoeid. Hiervoor zorgen twee medewerkers opgeleid in archivistiek en hedendaags documentenbeheer. Het programma dat ze uitvoeren ligt volkomen in de lijn van de inhoud van een bijdrage van professor Verhelst “Elementen voor het reglement inzake zorg en beheer van gemeentearchief” gepubliceerd in het tijdschrift “De Gemeente” van 1997, aflevering 10.

De resultaten van alle inspanningen zijn ronduit bemoedigend. Het aantal bezoekers gaat in stijgende lijn, met een aandeel van 25 percent uit de universitaire wereld en uit het hoger onderwijs, een hoge score zeker in vergelijking met de periode voor de ingebruikname van het nieuwe gebouw. Het stadsarchief heeft daarbij een sterke regionale aantrekkingskracht, waarbij we vaststellen dat vooral de archiefbestanden die we door overeenkomst met het Algemeen Rijksarchief eind 1994 terugkregen (oud en modern archief van de deelgemeenten) of in bewaring kregen (archief van het Hoofdcollege van het Land van Aalst), intensief geraadpleegd worden door de leeszaalbezoekers. Ook het gebruik van microfilms zit meer in de lift. Het vertrouwen van de burger in het archief is door dit alles sterk toegenomen, wat af te leiden valt uit het groeiend aantal schenkingen.

Naast de normale activiteiten zijn voor dit jaar infovergaderingen gepland voor leraren van het secundair onderwijs uit de Aalsterse regio, wordt een website operatief gemaakt, wordt het archiefbeheerprogramma “Dulle Griet” aangekocht en geïnstalleerd en wordt aangesloten op Intranet.

We besluiten dat de inspanning om een degelijke archiefinfrastructuur uit te bouwen een must is, samen met de verplichting deze dienst te bemannen met gekwalificeerd personeel. Steden die op die manier een toekomst geven aan hun verleden, dienen door de overheid beloond te worden volgens welomschreven criteria, bijvoorbeeld subsidiëring onder vorm van tussenkomst in de personeelsuitgaven. Op deze wijze zullen wellicht vele besturen, die vandaag nog aarzelen wegens de hoge investeringskosten, over de brug komen met gelijkaardige initiatieven.

8. Toelichting door mevrouw Inge Schoups, stadsarchivaris Antwerpen

Mevrouw Inge Schoups, stadsarchivaris Antwerpen : In deze hoorzitting wordt mij gevraagd te reageren op het voorstel van resolutie van de heer Chris Vandenbroeke betreffende de organisatie en het beheer van het archiefwezen. Ik wil dit graag doen vanuit mijn functie van stadsarchivaris van Antwerpen. Verder ben ik ook 11 jaar verbonden geweest aan het Algemeen Rijksarchief en ben ik al 17 jaar docent archivistiek in de opleiding van archivariissen in het middenkader, wat een graduaatsopleiding is.

De overheidsarchieven hebben duidelijk een dubbele opdracht : bestuurlijk-ambtelijk en cultureel-historisch. Deze dubbele en zeer breed omschreven maatschappelijke functie van archieven, geldt in hoofdzaak in het domein van de overheidsarchieven.

In de eerste plaats hebben overheidsarchieven als stadsarchieven of rijksarchieven een administratief-bestuurlijke opdracht. De overheid heeft de plicht om haar documenten te bewaren en te verhinderen dat er op een ongeoorloofde of ongecontroleerde manier documenten en informatie zouden verdwijnen of verloren gaan. Dit is de basis van de archiefwet en van archiefclausules in de gemeentewet, de wet op het

OCMW, op de kerkfabrieken of op de provincies en dergelijke meer. Elk van deze overheden wordt erop gewezen dat zij voor hun archief moeten zorgen. Openbare archieven zijn de garantie dat er op lange termijn een openbaarheid van bestuur wordt geboden. Het is een van de elementen van behoorlijk bestuur en van een democratische samenleving. Te allen tijde moet men kunnen weten wat de overheid heeft gedaan, waarom en met welke middelen en gevolgen. Het is dan ook de taak van de overheidsarchivarissen om hier heel nauwgezet op toe te zien. Archivarissen maken lijsten van alle documenten die bij de overheid bestaan, geven richtlijnen over de beste vorm van een document en de kwaliteit van de drager en adviseren over de beste manier om deze documenten te klasseren en te bewaren. Deze adviezen en richtlijnen betreffen alle types documenten, zowel op papier als digitaal. Archivarissen maken ten slotte een beoordeling op over de waarde van deze documenten in functie van een bewaring op lange termijn. Om deze taak naar behoren te kunnen vervullen, is een gedegen kennis van de werking van alle overheidsdiensten en instellingen noodzakelijk, bezoeken archivarissen deze diensten systematisch en leiden ze ambtenaren op zodat zij de overheidsdocumenten zo efficiënt mogelijk kunnen opmaken, behandelen en terugvinden.

Wanneer de documenten van de overheid zorgvuldig worden bijgehouden, beschreven en geordend en vervolgens ter beschikking worden gesteld van het publiek, ontstaat er een bijkomende waarde van en functie voor de archieven. Zij vormen stilaan en in de loop van de tijd een uniek cultureel patrimonium. Het wordt de unieke bron bij uitstek voor de studie van het verleden.

Belangrijk hierbij is te benadrukken dat het werk van de archivaris een niet aflatende zorg is. De primaire opdracht van de archiefdiensten is niet zozeer de behoeder te zijn van een historisch verleden; al is dit het klassieke beeld dat vaak wordt geschetst van de archiefsector. Onze opdracht bestaat er in de eerste plaats in alle maatregelen te nemen om de toekomstige onderzoekers de mogelijkheid te garanderen de gebeurtenissen van vandaag te kennen en te bestuderen. Zonder een weloverwogen en goed uitgebouwde werking van archiefzorg, bestaat de bedreiging dat men inderdaad geen kennis zal kunnen nemen van de gebeurtenissen en de werking van de huidige maatschappij. Het is dan ook eerder een actieve en proactieve werking die typisch is voor de overheidsarchieven.

Maatschappelijk gezien bestaat er een brede belangstelling voor archieven. Mijn ervaring heeft heel duidelijk gemaakt dat een archiefdienst, zeker op het lokale niveau, één van de zeer belangrijke organen of kanalen is om de betrokkenheid van de burger bij wat er gebeurt in zijn gemeenschap te bevorderen. Vooral op lokaal vlak is het heel duidelijk dat de functie van het archief heel ruim is te verstaan als de tegemoetkoming aan de belangstelling voor familiegeschiedenis, voor het huis of de straat waarin men woont. Het is een zeer belangrijk en vaak verwaarloosd middel om de betrokkenheid en de herkenbaarheid van de burger met zijn woonomgeving of familiale achtergrond te vergroten. De belangstelling voor het raadplegen van archieven is redelijk groot en stijgend. Al mijn collega's kunnen dat bevestigen. Ook de internetpagina's van archieven worden druk bezocht.

Onze opdracht dient dan ook veel ruimer te zijn dan die van een wetenschappelijk instituut. Er moet ook worden ingespeeld op de zeer grote publieke belangstelling voor een nabij of verder verleden van de eigen leef- en woonomgeving. Van de publicaties die het stadsarchief Antwerpen heeft verzorgd over de geschiedenis van de stad voor een breed publiek, hebben 24.000 Antwerpse gezinnen gedurende 20 maanden afleveringen gekocht. De tweede reeks mocht op de belangstelling van nog eens 15.000 gezinnen rekenen.

Ik ben de laatste tijd bezorgd omdat het wel lijkt alsof de overheid haar geheugen aan het verliezen is. De overheid moet (pro)actieve maatregelen nemen en zich bewust zijn van de maatschappelijke functie van de archieven. Met het eigen verleden, gaan ook de garanties van een overheid die zich kan verantwoorden en dus van een democratische maatschappij verloren.

Heel opvallend hierbij is de beperkte aandacht voor de goede bewaring van de digitale overheidsinformatie. Zonder een beleid op dit vlak zullen er veel gegevens en overheidsinformatie verloren gaan. De studie van bepaalde maatschappelijke fenomenen wordt dan niet meer mogelijk.

De wetgever heeft ook onvoldoende aandacht voor nieuwe overheidsstructuren. Een ruime definitie van de overheidssector is absoluut noodzakelijk. Bedrijven en personen met overheidsopdrachten of waarin de gemeenschap overheidsparticipatie heeft, dienen ook archiefplichtig te zijn. In de meeste moderne westerse landen hebben archieven van bijvoorbeeld politieke kabinetten en mandatarissen bekleed met een op-

dracht namens de overheid, het statuut van overheidsarchief ; in België is dit vreemd genoeg nog steeds een partijpolitieke en dus particuliere aangelegenheid. Alle openbare organen, zoals een orde van architecten en intercommunales, zouden een archiefplicht moeten kennen.

Als overheidsarchivaris ben ik steeds verbaasd geweest dat de aandacht voor de uitbouw van particuliere en privaatrechtelijke archieven altijd groter is geweest dan voor de staatsarchieven die het eigen erfgoed bewaren.

Het voorstel van de heer Vandenbroeke om het archiefbeheer van de Vlaamse Gemeenschap te organiseren, is dan ook terecht. Elk bestuurlijk niveau dient inderdaad de zorg voor het eigen archief op zich te nemen en de organisatiewijze te bepalen.

Wat de vernieuwde archiefwetgeving betreft, moet er duidelijk bepaald worden wie allemaal schatplichtig is. Daarbij moet elk bestuurlijk niveau een duidelijke verantwoordelijkheid hebben om voor het eigen archief te zorgen. Daarbij moet het voor eenieder duidelijk zijn tot welke diensten en niveaus, inclusief de diensten belast met overheidsopdrachten, politieke mandatarissen en overheidsbedrijven, de zorg zich uitstrekt.

Een belangrijk element van een vernieuwde archiefwetgeving is het aanduiden van de bestuurlijke verantwoordelijkheden. Dat kan het best gebeuren door heel duidelijk te bepalen wie belast is met de zorg voor het archief en met het nemen van alle beslissingen en algemene beleidsmaatregelen, zodat het bewaren en beheren van archieven werkelijk gebeurt. In het voorbeeld van de steden en gemeenten is dat het college van burgemeester en schepenen. In algemene termen wordt dat al zo in de Gemeentewet gesteld. Ik stel verder voor hoe dat in de gemeente kan gebeuren.

Ook moet er veel duidelijker toezicht zijn dat nagaat of er inderdaad aandacht besteed wordt aan de zorg voor het archief. Nu is het de taak van het Rijk om na te gaan of de gemeenten werk maken van de zorg voor hun archief. In Nederland ligt die bevoegdheid bij de provincie. Het is een bestuurlijke bevoegdheid en taak om erop toe te zien dat de zorg bestaat.

Ten slotte moet er ambtelijk toezicht zijn om na te gaan of de diensten en de instellingen van een bepaald bestuurlijk niveau inderdaad werkelijk de archieven en de overheidsdocumenten zorgvuldig bewaren. De gemeentearchivaris neemt het op zich om na te kijken dat er in alle diensten van de stedelijke administratie richtlijnen en materiële maatregelen zijn genomen inzake archiefbeheer.

De wetgever heeft ook bepaald naar welke instellingen de archieven gebracht moeten worden. Ook die bepalingen zijn aan herziening toe. Daarbij moet ook meer aandacht besteed worden aan de verantwoordelijkheid van de bestuurlijke niveaus. Ik pleit voor een volledig netwerk van gemeentelijke archiefdiensten. De bepaling in de archiefwet voor de gemeenten, dat het mogelijk is om zich te onttrekken aan de zorg voor het archief door het naar het Rijksarchief over te brengen, moet worden gewijzigd. Die wet dateert nog van voor de fusies van de gemeenten. De gemeentelijke organisatie is thans beter uitgebouwd en laat ook samenwerkingsvormen toe.

Als toelichting bij de ondernemingsvisie en het overzicht van de taken van het stadsarchief geef ik in de bijlage de situatie van het Antwerpse stadsarchief.

Ik geef een overzicht van een aantal elementen die nodig zijn om een gemeentelijk archiefwezen te waarborgen. Daarbij wordt een veel grotere verantwoordelijkheid gegeven aan zowel het gemeentebestuur als aan de hogere overheid. Ik meen dat die punten geen afbreuk doen aan de autonomie van de gemeente. Ook geldt een dergelijk schema in grote lijnen voor elk bestuurlijk niveau.

De gemeenteraad of het college van burgemeester en schepenen is verplicht om in elke stad of gemeente een archiefbewaarplaats aan te duiden. Verder moet die aan normen beantwoorden en door een hogere overheid goedgekeurd worden. Er dient voldoende zorg besteed te worden aan de keuze of de inrichting van een archiefbewaarplaats, gelet op de waarde van de archieven als unieke documenten. Alle plannen voor het inrichten, bouwen of verbouwen moeten goedgekeurd worden door de toezichthoudende overheid. Archiefbewaarplaatsen die niet aan de normen beantwoorden, kunnen de bewaring van de archieven

op lange termijn nooit waarmaken. Dat betekent de facto de vernietiging van de archieven. Ook dient er toezicht te zijn op de manier waarop in de gemeente de goede zorg voor het archief georganiseerd wordt, zowel wat de raadpleging als de toegankelijkheid betreft. Ten slotte dient het toezicht op de gemeentelijke diensten zelf door een gemeentearchivaris of de gemeentesecretaris te gebeuren. De gemeentearchivaris dient erop toe te zien dat alle gemeentelijke diensten de zorg voor hun archieven ernstig nemen. Het is zijn verantwoordelijkheid om archieven die nog niet in de archiefbewaarplaats opgenomen zijn, onder meer in goede orde te bewaren, hun toegankelijkheid te garanderen en te vermijden dat er ongeoorloofde vernietigingen gebeuren. Verder dient hij ook toe te zien op het gebruik van goede materialen en op de vorm van de archieven, en is hij belast met de zorg en het beheer van de archieven die zich al in de archiefbewaarplaats bevinden.

Naast het aanduiden van een archiefbewaarplaats dienen aan elke gemeente de volgende verplichtingen opgelegd te worden : het vaststellen van een aantal regelingen en voorschriften inzake het beheer van de niet-overgebrachte archieven, inzake het toezicht door de gemeentearchivaris en inzake de manier waarop de overgebrachte archieven beheerd worden.

Wat de financiële verhouding tussen de gemeenten en de hogere overheid betreft, zijn de kosten voor de normale archiefzorg in principe volledig ten laste van de gemeente. Dat dient een normale gemeentelijke kost te zijn. Men kan overwegen of daaraan een straf gekoppeld wordt. Het valt aan te bevelen dat een hogere overheid erop toeziet dat de kost inderdaad op de begroting gezet wordt.

Gelijkaardig aan andere sectoren in de maatschappij, zoals de openbare bibliotheken en de musea, zou de overheid steun kunnen verlenen en op die manier een beloning geven aan de gemeenten die gediplomeerde archivariissen in dienst nemen. Daarbij dient er aandacht besteed te worden aan een goed opgeleid middenkader.

Ook heeft de overheid de opdracht om kwaliteitseisen te stellen ten aanzien van de dienstverlening door archieven. Die hebben betrekking op het beleidsplan, de opleiding van het personeel of de openingstijden en de dienstverlening.

Verder is het zeer belangrijk dat er gewerkt wordt aan de samenwerkingsverbanden en de netwerkvorming. De meeste gebruikers van archieven bezoeken meerdere archieven. Daarom is samenwerking tussen de diverse archieven noodzakelijk. De overheid heeft dan ook een belangrijke taak om subsidie te verstrekken voor alle initiatieven terzake. Ze heeft ook de opdracht om initiatieven te nemen om de goede bewaring en toegankelijkheid tot het erfgoed dat door de archieven bewaard wordt, te waarborgen. Ik betreur dat de enige financiële inbreng van de overheid erin zou bestaan om archieven te kopen en verder geen steun te geven voor de uitbouw van een netwerk voor de bewaring en ontsluiting van een heel bijzonder deel van het erfgoed.

Men is zich al heel lang bewust van de langzame aftakeling van papier door de verzuring van het materiaal. In Nederland investeert de overheid met het deltaplan in het aanleveren van zuurvrije materialen om de bedreigde archieven in op te bergen. Een dergelijk voorbeeld toont aan dat de overheid belang hecht aan het erfgoed. Het is niet verantwoord om dat over te laten aan de toevallige belangstelling van een enkele dienst of persoon.

Hetzelfde geldt voor het redden van bepaalde andere kwetsbare dragers zoals filmmateriaal. Als bepaalde materialen niet op een systematische manier overgezet worden op andere en veiliger dragers, gaan ze onherroepelijk verloren. In het stadsarchief van Antwerpen zijn er vele tientallen geluidsbanden en filmmateriaal uit de periode tot 1950 niet meer te beluisteren of te bekijken. Ook op het vlak van het ondersteunen van mogelijkheden om een groter publiek te bereiken of een publiek te bereiken buiten de gewone diensturen, kan de overheid een rol spelen. Zo kunnen bijvoorbeeld internet-mogelijkheden aangeboden worden.

Ten slotte geef ik nog drie kernpunten van mijn betoog. Ten eerste is elk bestuurlijk niveau archiefplichtig en moet de zorg en het beheer van de archieven ernstig nemen. Ten tweede heeft de overheid vrijwel geen aandacht gehad voor de werking van de overheidsarchieven in vergelijking met de aandacht die er bestaat voor de privaatrechtelijke en de particuliere archieven. Ten derde heeft de overheid vrijwel geen aandacht

gehad voor de werking van de overheidsarchieven in vergelijking met de aandacht die er bestaat voor de sectoren van de musea en de openbare bibliotheken.

9. Vragenronde

De heer Marino Keulen : Het beroep van archivaris vereist duidelijk heel wat kennis en achtergrond. Bent u al benaderd voor de bovengemeentelijke samenwerkingsverbanden door de perifere gemeenten ? Hebt u daarmee ervaring ? Verder rijst de vraag of de taken van de archivaris ook voor de OCMW's gelden.

De heer Cis Schepens : Voor kleine gemeenten is het niet vanzelfsprekend om te investeren in een archiefbewaarplaats, zelfs als ze steun krijgen. Hoe ziet u dat ? Moet er samengewerkt worden met de grotere steden ?

De heer Chris Vandenbroeke : U hebt een visie ontwikkeld met een bepaald verwachtingspatroon ten aanzien van de hogere overheid. De controle over de archieven, inclusief de gebouwen, is een federale bevoegdheid.

Mevrouw Riet Van Cleuvenbergen : De meeste gemeenten stellen hun archief toegankelijk. Vaak wordt dat beheerd door de gemeentesecretaris of een bediende. Hoe worden die mensen ondersteund ? Merkt u een verschil met de gemeentelijke archieven die beheerd worden door specifiek opgeleid personeel ?

In heel wat gemeenten zijn verenigingen actief die mogelijk interessante archieven bezitten. Hoe gaat u daarmee om ?

De heer Dany Vandenbossche : Ik heb hier de klacht gehoord dat er wel een bibliotheek- en een museumdecreet bestaat, maar geen archiefdecreet. Welke erkenningscriteria zouden voor archieven moeten gelden ?

De heer Jo Vermeulen : Ik heb zelf ook de brochure van het Antwerpse stadsarchief in de bus gekregen. Behoort dit lovenswaardig initiatief tot de vanzelfsprekende taken van een stadsarchief ?

De heer Miel Verrijken : Het Antwerpse stadsarchief krijgt binnenkort een nieuwe vestigingsplaats. Hebt u voldoende ruimte en geld voor een tentoonstelling over archieven, vergelijkbaar met wat een tijd geleden in het Hessenhuis te zien was ?

De naam Dulle Griet ligt me na aan het hart. Is dit computerprogramma door de diensten van de heer Baert ontworpen ?

De heer Karel Baert : Het is ontworpen door het stadsarchief van Gent. Wij kopen het over.

De voorzitter : Ik heb, net als de heer Vandenbossche, begrepen dat u pleit voor een archiefdecreet met erkenningen en subsidies. Wat is de minimale vorm van subsidie die u verwacht ? Met andere woorden : heeft het zin om een archiefdecreet uit te werken als daar niet een paar miljoenen tegenover staan ?

De heer Karel Baert : De bewaring van het gemeentearchief is een wettelijke verplichting, voor een museum bestaat dergelijke verplichting niet. Daarom moet een archiefdecreet er totaal anders uitzien dan het museumdecreet. Aalst heeft ervoor geopteerd eerst aan zijn wettelijke verplichting te voldoen en dus voorrang te geven aan de uitbouw van het archief.

Aalst werkt samen met andere gemeenten. Het Daensarchief voert interessante projecten in de Denderstreek uit, vooral in verband met bedrijfsarchieven. Daartoe houdt het systematisch faillissementen in de gaten. Op die manier heeft het bijvoorbeeld het archief van de vorig jaar ter ziele gegane leerlooierij Schotte kunnen bemachtigen.

We krijgen veel schenkingen van allerhande verenigingen, onder meer toneelgezelschappen. Die schenkingen delen we uitvoerig mee in ons jaarverslag, dat we telkens in januari over het voorbije werkjaar opstellen en dat onder meer aan het Algemeen Rijksarchief wordt overgemaakt.

Mevrouw Inge Schoups : De taak van een gemeentearchivaris is dezelfde als die van een OCMW-archivaris.

Vaak ontsnappen VZW's aan de plicht om voor hun archief te zorgen, hoewel ze veel overheidsgeld krijgen om hun taken uit te voeren. Ze betreffen immers veelal belangrijke sectoren van de maatschappij. In Antwerpen hebben we bij reglement bepaald dat deze VZW's zich voor hun archief tot het stadsarchief moeten wenden.

Ik ben nog nooit door andere gemeenten benaderd met het oog op samenwerking. Binnen onze stad komt binnenkort wel een eerste vorm van samenwerking tussen de lokale besturen tot stand. In de nieuwe vestiging van het stadsarchief zal immers ook het OCMW-archief worden gehuisvest. Het gemeenschappelijk gebruik van een aantal ruimtes, zoals de leeszaal, kan de archiefbezoekers alleen maar ten goede komen.

Ik ben me er ten volle van bewust dat de gemeentewet een federale bevoegdheid is. Daarom moet deze materie op de Costa besproken worden.

Ik ben het volledig met de heer Baert eens dat een archiefdecreet er anders moet uitzien dan het museumdecreet omdat gemeenten verplicht zijn een archief te hebben. De Vlaamse overheid moet ook voor dit erfgood, dat vaak even uniek is als museumstukken, geld vinden.

Het Antwerpse stadsarchief is lokaal zeer sterk ingebed, het verwerft dus ook privé-archieven. Gelukkig maar : met bestuurlijke documenten alleen kunnen we de geschiedenis van onze stad onvoldoende illustreren. In die zin is het jammer dat bijvoorbeeld de Hoge Raad voor Diamant niet wordt gewezen op de betekenis van zijn archief. We moeten vooral samenwerken met instellingen die particuliere archieven verwerken. De archiefgebruiker moet bovendien duidelijk weten waar hij terecht kan.

Tentoonstellingen organiseren van archiefstukken is niet de eerste opdracht van een archief. Wat niet betekent dat we daartoe niet bereid zijn, als we er het geld en de tijd voor vinden. Als men echter professionalisme ter harte neemt, moet men erkennen dat tentoonstellingen organiseren een vak apart is. Tentoonstellingen zijn vanzelfsprekend belangrijk om archivalia bij de gebruiker bekend te maken. In het nieuwe stedelijk archief waarover ik daarnet sprak, is wel een tentoonstellingsruimte gepland, waarin we nieuwe of speciale archieven onder de aandacht willen brengen.

Hetzelfde geldt voor de publicatie onder de titel "Waar is de tijd". Die formule werd voor het eerst in Antwerpen gelanceerd volgens voorbeelden uit Nederland en wordt sindsdien ook in andere steden en gemeenten gevolgd. Een dergelijke publicatie illustreert zeer goed wat de opdracht is van een archief : de band verduidelijken tussen de bewoner van een plaats en de geschiedenis van die plaats. De kosten voor die publicatie kwamen vooral van salarissen, want het archiefwerk dat dit vraagt, is gigantisch. Andere archieven die niet zo veel mensen kunnen vrijstellen, werken samen met andere instellingen. De kosten voor de publicatie zelf worden betaald door de uitgever.

Mevrouw Riet Van Cleuvenbergen : Ik dring erop aan dat de regelgeving van de Unesco en andere internationale bepalingen inzake archiefwezen aan het verslag worden toegevoegd.

De voorzitter : Dat zal gebeuren. Ik verleen nu het woord aan mevrouw van Dijck van het Archief en Museum van het Vlaamse Cultuurleven (AMVC).

10. Toelichting door mevrouw Leen van Dijck, adjunct-conservator van het AMVC

Mevrouw Leen van Dijck, adjunct-conservator van het AMVC : Ik zal maar onmiddellijk kleur bekennen : het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven (AMVC) is in feite een beetje een vreemde eend

in deze bijt. Ik voeg er echter meteen aan toe dat we gelukkig en dankbaar zijn dat we hier vandaag in deze commissie het woord mogen voeren. Ik hoop u er namelijk van te kunnen overtuigen dat de waarde van het Vlaamse literaire en culturele bronnenmateriaal, dat in het AMVC wordt bewaard, alleen duidelijk kan blijken als we een structurele toelage zouden ontvangen van de Vlaamse Gemeenschap. Zo een toelage is eigenlijk maar vanzelfsprekend.

In 1933 werd door de stad Antwerpen het Museum van de Vlaamsche Letterkunde opgericht, naar aanleiding van de aankoop door de stad van de literaire nalatenschap van Hendrik Conscience, de man die zijn volk leerde lezen, en de grootse Consciencetentoonstelling in 1912, die enorm succesvol was geweest. Maar al vlug bleek dat niet enkel literaire archivalia moesten worden gered : ook stukken over muziek, theater, plastische kunsten en over de Vlaamse beweging werden opgenomen in het Museum van de Vlaamsche Letterkunde. Door in 1945 de naam te veranderen in Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, werd de dubbele opdracht en het ruime verzamelgebied duidelijker.

Ondertussen is het AMVC uitgegroeid tot het centrale archief en documentatiecentrum voor de letteren, de podiumkunsten, de muziek en de plastische kunsten in Vlaanderen.

De omvangrijke collectie archivalia bestaat uit meer dan 1.500.000 brieven en handschriften, 120.000 foto's en meer dan 30.000 affiches. Verder bezitten we ook beelden, schilderijen, grafiek en audiovisueel materiaal. De ontsluiting en inventarisering van dit patrimonium is uiterst arbeidsintensief. Dat vraagt een wetenschappelijke staf die niet langer alleen door de stad Antwerpen kan worden betaald.

Bovendien verzamelen we het culturele erfgoed van het hele Vlaamse taalgebied. En daarom ben ik blij dat het AMVC naar aanleiding van dit debat over archiefbeheer gehoord wordt. Wij zijn geen rijksarchief, geen stads- of gemeentearchief en we horen ook niet bij de privaatrechtelijke archieven en documentatiecentra. Maar inhoudelijk en thematisch lijken we wel sterk op deze laatste groep, omdat we een algemeen verzamelgebied hebben, namelijk literatuur en cultuur.

De archiefbescheiden van het AMVC zijn rijk en verscheiden. Het merendeel betreft individuen, personen. Ik noem slechts enkele voorbeelden van letterkundigen, zoals Raymond Brulez, Cyriel Buysse, Ernest Claes, Johan Daisne, André Demedts, Marnix Gijsen, Maurice Gilliams, Paul van Ostaijen, Albrecht Rodenbach, Stijn Streuvels, Karel van de Woestijne en honderden meer. Verder omvat het archivalia van theatermensen, zoals Staf Bruggen, Fred Engelen, Domien de Gruyter, Maxim Kröjer en Tone Brulin, plastische kunstenaars, zoals Jos Hendrickx, Alfred Ost, Willy Kreitz, Maurits Bilcke, Jozef Peeters en Paul Joostens, musici en componisten, zoals Jef van Hoof, Lodewijk Mortelmans, Marc Liebrecht, Jan Blockx, Lodewijk de Vocht en Paul Gilson en nog zo veel meer. Daarnaast bewaart het AMVC ook archieven van verenigingen, organisaties en gezelschappen, met betrekking tot literatuur, zoals de uitgeverijen Manteau, Buschmann, de Galge en Mercurius, Nieuw Vlaams Tijdschrift, 't Kofschip en Randstad, inzake theater, zoals het dansarchief van Lea Daan, Nieuw Vlaams Teater, Reizend Volkstheater en Brussels Kamertoneel, betreffende plastische kunsten, zoals Koninklijke Maatschappij ter Aanmoediging van de Schone Kunsten, kunstenaarsgroepen G-58 en Als-ick-Kan, betreffende muziek, zoals Chorale Caecilia, Filharmonie van Antwerpen en het ontzaglijke archief van de Koninklijke Vlaamse Opera en van mecenasen, zoals Alex de Vries en Denise Tolkowsky.

Deze korte opsomming bewijst de ontzettende rijkdom en diversiteit van de AMVC-collectie. In die zin zijn wij inderdaad de hoeders van het culturele geheugen van Vlaanderen. Dat bronnenmateriaal is van onschatbaar belang, voor een adequate en genuanceerde literatuur- en cultuurgeschiedschrijving, voor wetenschappelijk verantwoorde tekstedities en tentoonstellingen, voor schrijversbiografieën. De uiteindelijke bedoeling is dus het ter beschikking stellen van dit materiaal aan de vorser, aan de student, aan de burger.

Daartoe dient dat materiaal echter ontsloten, geordend en geïnventariseerd te worden. In samenwerking met de Universiteit Antwerpen heeft het AMVC in 1996 een relationele databank, Agrippa genaamd, opgezet, die ook gratis toegankelijk is via het internet (<http://lib.ua.ac.be/AMVC>). De Agrippa-software bestaat uit een reeks invoermodules voor de diverse inventarissen (brieven, handschriften, affiches, foto's) die onderling via hypertext-links verbonden zijn en op consistentie worden getoetst via zogenaamde "authority control". Naast tekstbestanden kunnen ook multimediaobjecten worden opgeslagen, zoals foto's en klankfragmenten. Centraal is de klapper : een systematische lijst met meer dan 50.000 namen van perso-

nen, verenigingen, tijdschriften, uitgeverijen enzovoort, waaraan biografische of historische gegevens kunnen worden gekoppeld en waaraan momenteel reeds de beschrijvingen zijn gekoppeld van meer dan 325.000 brieven, 11.000 affiches en 3.500 foto's. Met de handschriften is ook reeds een begin gemaakt, maar de inventaris en beschrijving daarvan impliceert zoveel vorsingswerk dat het met het huidige personeelsgebrek niet systematisch kan worden aangepakt.

En zo ben ik weer aanbeland bij wat ik eerder zei : de stad Antwerpen kan voor de zorg van het cultuurofgoed niet langer alléén verantwoordelijk zijn. Zij heeft decennia lang geïnvesteerd in verwerving, bewaring en ontsluiting van het culturele patrimonium van heel Vlaanderen. Ik denk dat het een legitieme vraag is die wij vandaag aan deze commissie voorleggen : geef het AMVC mensen en middelen om uw erfgoed optimaal te ontsluiten. Op de archiefafdeling van het AMVC werken momenteel slechts drie wetenschappelijke medewerkers, die tussendoor ook nog tentoonstellingen maken, bruiklenen regelen en leeszaalbegeleiding doen. Het is duidelijk dat dat in vergelijking met de privaatrechtelijke archieven, beschamend weinig is. Bovendien ben ik er van overtuigd dat door een structurele toelage van de Vlaamse Gemeenschap, het AMVC ook zijn prestige en uitstraling kan vergroten. Met meer mensen kan de databank Agrippa uitgroeien tot een echte centrale inventaris van culturele bronnen. Het is perfect mogelijk om ook andere archiefdepots te inventariseren met Agrippa. Momenteel is dat zelfs al gedeeltelijk het geval voor de brieven van Guido Gezelle die worden bewaard in de Biekorf-bibliotheek in Brugge. We wensen deze samenwerking te intensifiëren en te structureren. Ook andere instellingen hebben reeds interesse getoond.

Nederland pakt al een aantal jaren uit met CEN, de *Catalogus Epistularum Neerlandicarum* : een centrale databank die de in Nederland bewaarde literair-historische correspondenties inventariseert. Agrippa is veel meer dan een brieveninventaris en is bovendien gratis toegankelijk op het internet, wat interessant is voor een ruim publiek, van scholier tot vorser, van journalist tot biograaf of editor van teksten. Het Vlaamse culturele erfgoed, dat de gemeenschap toebehoort, wordt op deze wijze ook aan de gemeenschap kenbaar gemaakt.

U hoort mij niet pleiten voor een "overname" van het AMVC door de Vlaamse overheid, om diverse redenen : ten eerste is het niet evident om het waardevolle patrimonium, eigendom van de stad Antwerpen, zonder meer over te dragen. Ten tweede is een andere broodheer niet noodzakelijk een gullere broodheer. Bovendien wil de stad Antwerpen het AMVC verder uitbouwen als museum en infrastructuur voor het archief blijven bieden. Een substantiële en structurele extra toelage om daarmee de fondsen te ontsluiten, lijkt ons gerechtvaardigd.

Daarmee kan de ontsluiting systematisch worden aangepakt : huidige achterstanden kunnen worden weggevoerd en de belangrijke nieuwe aanwinsten, gemiddeld honderd strekkende meter gevulde archiefdozen per jaar, kunnen sneller worden toegankelijk gemaakt. Als het AMVC meer armslag krijgt en erkend wordt door de hogere overheid, kan de werking geoptimaliseerd worden, de service voor de burger toenemen (onder meer met tentoonstellingen, catalogi, inventarissen), het prestige van de instelling vergroten en zullen mensen meer gemotiveerd zijn om bronnenmateriaal aan een huis van vertrouwen in bewaring te geven. Dat alles zal ertoe leiden dat de belangrijke literaire en culturele archieven in het land blijven onder de hoede van een openbare instelling. Zoals de afgelopen jaren voor het onroerend erfgoed met de monumentenzorg, voor het kunsthistorisch erfgoed met het museumdecreet en voor artistieke creaties door de oprichting van het fonds voor de letteren en de goedkeuring van het theater- en muziekdecreet veel is verbeterd, is het ogenblik rijp om de zorg voor het culturele bronnenmateriaal, ons culturele geheugen, te waarborgen en te honoreren, bij voorkeur door een algemeen archiefdecreet.

11. Toelichting door de heer Luc Pareyn, hoofd Liberaal Archief

De heer Luc Pareyn, hoofd Liberaal Archief : Ik belicht een en ander vanuit liberale invalshoek, maar toch geldt het meeste ook voor mijn collega's. Het Liberaal Archief werd in 1982 opgericht door enkele Gentse professoren, die tot de vaststelling gekomen waren dat weinig voorhanden was over het verleden van de liberale beweging, met uitzondering van enkele fondsen in het Algemeen Rijksarchief en in de Gentse universiteitsbibliotheek.

Zij namen daarom het initiatief tot de oprichting van het genoemde archief en legden meteen strikt wetenschappelijke werkingsregels vast. De eerste jaren hielden wij ons bezig met doorgedreven prospectie. Wij begonnen immers vanaf nul. Naar het voorbeeld van het AMSAB en het KADOC vulden wij de archiefzorg wat ruimer in dan tot dan toe gebruikelijk was. Wij opteerden voor dwarsverbindingen tussen de verschillende delen van ons bezit.

Van iemand als Herman Vanderpoorten, bijvoorbeeld, bezitten wij : documenten die voortkomen uit zijn partijwerkzaamheid (congresverslagen, het PVV-archief, partijpublicaties) ; stukken uit de liberale beweging (LVV-documenten, het archief van zijn algemeen secretaris Piet Van Brabant, het archief van het Willemsfonds Lier), parlementaire documenten (zijn tussenkomsten), boeken en brochures van en over, periodieken (het Volksbelang en De Lierenaar), documentatiemappen, verkiezingspropaganda, foto's, affiches, films, geluidsbanden.

Onze verwervingspolitiek is actief : wij doen aan prospectie naar representatieve personen en verenigingen (zoals het Willemsfonds bijvoorbeeld, teruggaande tot de stichting in 1851) uit de intermediaire structuren. Daarnaast houden wij ons bezig met de vervollediging van onze bestaande collectie. Wij bouwen een bredere omkadering uit en mikken op een zo groot mogelijke raadpleegbaarheid van onze 2.600 meter archief.

Daarin zitten onder meer 19.281 boeken en brochures en 1.931 tijdschriften. Voor dat alles staan 2 vaste en 9 gesubsidieerde contractuele medewerkers in. De subsidies die wij ontvangen van de Vlaams Gemeenschap, dienen echter niet alleen voor hun salarissen, maar ook voor huisvesting, publicaties en aankoop van kantoorbenodigdheden bijvoorbeeld. Een aantal zaken kunnen wij gewoon niet betalen : wij hebben een mooie collectie vlaggen, maar de restauratie is te duur, namelijk 50.000 frank tot 75.000 frank per vlag. Die aspecten van de werking worden vaak vergeten.

Het Liberaal Archief heeft een heel mooie krantencollectie. Dat medium fungeerde immers als spreekbuis voor de jonge beweging en is daarom heel sterk tot ontwikkeling gekomen. Volledige collecties van dag- en weekbladen zijn overigens een belangrijke secundaire bron, omdat veel van de negentiende-eeuwse primaire bronnen verloren zijn gegaan.

Wij beschikken ook over heel wat plaatselijke liberale weekbladen. Wij hebben alle partijpublicaties en -tijdschriften. Daarnaast ook congresverslagen. Nochtans zijn wij geen partij-archief. Dat vormt een naar volume beperkt deel van onze collectie. Wij vormen het archief van een intermediaire structuur en zijn als zodanig erg belangrijk voor het historisch onderzoek. Het middenveld is immers gedurende meer dan honderd jaar overwegend ideologisch gekleurd geweest, tot en met de sportwereld. Daarbij bestrijken wij het hele werkveld (cultureel, pedagogisch, sportief enzovoort) : zowel institutioneel als niet-institutioneel, met inbegrip van de nieuwe sociale bewegingen. Er is overleg tussen de centra en samenwerkingsverbanden met derden.

Wij zijn geen verzuilde instelling, wel een wetenschappelijke. Wij werken immers voor studenten die objectieve informatie nodig hebben. De informatie die we verkrijgen en verzamelen is gekleurd, maar onze dienstverlening niet. Die opmerking geldt voor al mijn collega's.

12. Toelichting door de heer Wouter Steenhaut, directeur Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersvereniging

De heer Wouter Steenhaut, directeur Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging (AMSAB) : Nog voor het decreet van 1985 in werking trad, had het AMSAB al de zorg op zich genomen om alle historische en actuele documentatie van de linkse en maatschappijkritische bewegingen in Vlaanderen te bewaren en ontsluiten. De basisdocumentatie bestond uit het archief van het BSP-arrondissement Gent-Eeklo. De universiteit van Gent, meer bepaald het seminarie voor hedendaagse geschiedenis, nam het initiatief het Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging op te richten. De bedoeling was uit te groeien tot de onafhankelijke, wetenschappelijke en documentatie-instelling van de socialistische beweging ten dienste van het brede publiek, de studenten voor hun licentiaatsverhandelingen, de media, de bewaargevers... Het centrum was dringend nodig om te vermijden dat nog meer informatie naar het buiten-

land zou verdwijnen. Onze bewuste politiek moest een alternatief bieden voor alle instellingen en organisaties die nonchalant omsprongen met hun historische getuigenissen. Het AMSAB breidde zijn dienstverlenende en adviesfunctie verder uit door zijn collectie toegankelijk te maken en door studiedagen en congressen te organiseren. Daarnaast werden talrijke publicaties verzorgd en tentoonstellingen georganiseerd.

Op een bepaald moment bleek dat de terreinen waarop het Amsab zich zou concentreren, zowel praktisch als ideologisch te beperkt waren. Ons werkterrein omvatte het verleden en het heden van de socialistische beweging in Vlaanderen, maar in de praktijk beschikten we over archieven uit heel België en kregen we de archieven van organisaties die niet tot de eigenlijke socialistische zuil behoren. Daarom wezen we er in onze contacten met andere organisaties op dat de term socialistische beweging zo breed mogelijk geïnterpreteerd diende te worden.

Omdat ons onderzoeksveld breder werd en omdat we materiaal verkregen van allerlei (nieuwe) sociale bewegingen die zich ook niet konden terugvinden in “de socialistische beweging in de breedste betekenis van het woord”, besliste de algemene vergadering op 15 november 1999 de doelstellingen en naam aan te passen. We hebben het letterwoord AMSAB behouden. De oude benaming Archief en Museum van de Socialistische Beweging werd vervangen door de nieuwe ruimere omschrijving “Instituut voor Sociale Geschiedenis”.

Het AMSAB beschikt zoals elke VZW over een algemene vergadering en een raad van beheer. Een wetenschappelijke adviesraad houdt zich bezig met wetenschappelijke doorlichtingen en stelt een wetenschappelijke planning op. Vervolgens bestaat het AMSAB uit een aantal departementen : Projecten, Beeld en Geluid, Archief, Bibliotheek, Administratie boekhouding en onderhoud, het tijdschrift Brood en Rozen en het AMSAB-centrum in Antwerpen.

De wetenschappelijke medewerkers hebben zitting in een wetenschappelijke kernraad die wetenschappelijke vergaderingen organiseert. Op die vergaderingen worden zowel de planning als concrete projecten besproken. Tenslotte worden de personeelsleden vertegenwoordigd door een syndicale delegatie en beleggen we geregeld personeelsvergaderingen. Het personeel kan geregeld bijscholing volgen. Wetenschappelijke medewerkers stimuleren we om deel te nemen aan congressen of om er zelf te organiseren. In het kader van de International Association of Labour History Institutions krijgen onze medewerkers de kans een buitenlandse stage te volgen.

Het AMSAB bestaat uit twee verschillende centra : één in Antwerpen en één in Gent. In Gent beschikken we over twee gebouwen : een hoofdzetel en een depot. Het departement Archief beschikt over vier kilometer archief. We bezitten het geïnventariseerde archief van verschillende organisaties. Het departement Beeld en Geluid heeft een immense collectie foto's, vlaggen, films en affiches. In de bibliotheek hebben we 83.000 boeken en 7.800 tijdschriften. We proberen alles zo snel mogelijk toegankelijk te maken via de informatica. Bovendien zullen we dit jaar een website opstarten met onze bibliotheekcatalogus en inventariseren.

Het departement Projecten centraliseert onze eigen onderzoeksprojecten, die voor derden en die in opdracht van de overheid. Ieder project wordt begeleid door een wetenschappelijke begeleidingscommissie. Met alle opdrachtgevers sluiten we bovendien een contract af dat de objectiviteit van ons onderzoek moet waarborgen.

Na twintig jaar geniet het Amsab van een groeiende nationale en internationale uitstraling. We merken dat aan het aantal bezoekers, publicaties en tentoonstellingen. Sinds 1983 verzorgen we de publicatie van het tijdschrift Brood en Rozen, Tijdschrift voor de geschiedenis van de sociale bewegingen. Sinds onze oprichting organiseerden we 65 tentoonstellingen en gaven 71 publicaties uit.

De inwerkingtreding van het decreet begin 1986 was een belangrijke stap. De archief- en documentatiecentra zijn intussen, met de woorden van voormalig minister Luc Martens, uitgegroeid tot een ware successtory. Bij de toelichting van het decreet van de Franse Gemeenschap van 23 maart 1994 toonden de heren Langendries en Busquin zich afgunstig tegenover de Vlaamse privaatrechtelijke initiatieven.

Intussen zijn de archief- en documentatiecentra niet meer weg te denken uit het Vlaamse wetenschappelijke en socio-culturele landschap. We behoren tot de middelgrote instellingen van Europa, maar onze subsidiëring is ontoereikend. Onze subsidies worden niet enkel gebruikt voor personeel en werking, maar, in tegenstelling tot andere instellingen, ook voor de dure huisvestings- en bewaringskosten. We moeten dan ook zeer zuinig beheren. We werken met lage loonschalen, nepstatuten, matige pensioenen, we moeten besparen op infrastructuur enzovoort. Ik wordt er soms wanhopig bij : elk jaar opnieuw te moeten schoeien voor meer middelen. Op vijftien jaar tijd is het werkingsveld enorm uitgebreid. Collectievorming en onderzoek overstijgen de ideologische structuren. Ze hebben betrekking op het hele domein van de socio-culturele ontwikkeling in Vlaanderen in de negentiende en twintigste eeuw, zonder te raken aan de specifieke bevoegdheden van de openbare archief- en documentatiecentra. Er wordt in toenemende mate een beroep gedaan op onze diensten. Het archiefmateriaal is toegenomen van 3 tot 20 kilometer ; het aantal boeken is gestegen van ongeveer 60.000 tot meer dan 240.000 ; het bezoekersaantal is meer dan verdrievoudigd. Meer gegevens vindt u in de statistieken die zijn bijgevoegd als bijlage. De socio-culturele en educatieve functie van onze centra wordt steeds belangrijker. We helpen mee tentoonstellingen te organiseren of zorgen zelf voor de organisatie. We verzorgen lezingen en werken mee aan seminars in de universiteiten.

De financiering die decretaal is vastgelegd, is ontoereikend om de toegenomen kosten te dekken. We vragen al jarenlang bijkomende subsidies. Projectfinanciering en toevallige inkomsten lossen het probleem niet op. Er is een structurele oplossing nodig. Anders wordt de continuïteit in gevaar gebracht. We hebben nood aan een vaste staf, bestaande uit hooggekwalificeerde, ervaren medewerkers. De Vlaamse regering erkent de maatschappelijke relevantie van onze centra en heeft beloofd tegemoet te komen aan onze vragen. We hopen dat deze hoorzitting hen daaraan zal herinneren.

13. Toelichting door de heer Frans-Jos Verdoodt, directeur Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme VZW

De heer Frans-Jos Verdoodt, directeur Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme (ADV N) : Mijn uiteenzetting valt uiteen in twee delen : een voorstelling van het ADV N en een toelichting bij ons standpunt over het voorstel van resolutie van de heer Vandenbroeke.

Het ADV N is een archief en documentatiecentrum voor het Vlaamse nationalisme. Ons onderzoeksveld roept soms nogal wat emoties op. Archiveren is echter een rationele aangelegenheid. We werken niet in een gesloten wereld, maar in een brede sociaal-culturele context. Het Vlaamse nationalisme moet binnen de brede context van de Vlaamse Beweging worden gezien. Die hangt samen met de nationale bewegingen die in de 19de eeuw tot stand kwamen onder invloed van Romantiek en Verlichting.

Het ADV N werd opgericht op 21 maart 1984 door verschillende personen die het nationalisme in de meest brede betekenis van het woord vertegenwoordigden, door wetenschappelijke deskundigen en door vertegenwoordigers van de stad Antwerpen. Het ADV N is een autonome wetenschappelijke instelling met een open, pluralistische geest. De samenstelling van de raad van beheer en de algemene vergadering toont dat aan.

De doelstellingen van het ADV N bij de stichting kan u erop nalezen in het jaarverslag in de documentenmap. Zoals bij alle archieven, gaat het om zaken als het verzamelen en beheren van bronnen, het stimuleren van het onderzoek en het onderhouden van contacten met de bronnenomgeving. De context van het ADV N, die op zich al erg ruim was qua bronnen en qua studierrein, moesten we tevens in de nog bredere contexten van de Vlaamse Beweging en van de internationale bewegingen zien. En dat is behoorlijk gelukt. Zo konden studenten zich bij ons al heel snel verdiepen in de achtergronden van de crisis in ex-Joegoslavië.

Het ADV N beantwoordt aan een echte noodzaak. Momenteel beschikken wij over meer dan 6.000 fondsen, wat toch een indrukwekkend getal kan worden genoemd. In de 15 jaar van haar bestaan heeft het ADV N 25.000 boeken verzameld rond de Vlaams-nationalistische beweging. Ook de standaardliteratuur op dit vlak wordt gevolgd. Men kan in het archief zowel hagiografieën vinden als wetenschappelijk-theroretisch werk. Het stipt volgen van alles wat er verschijnt kunnen we financieel niet, aangezien we enkel van

schenkingen leven. Op theoretisch-wetenschappelijk vlak spelen we echter wel zo kort mogelijk op de bal. Zo hebben we 3.300 tijdschriften waarvan 324 lopende. We beschikken ook over 24.000 foto's, over 978 films en over bijna 3.000 vaandels die in de Vlaamse Beweging toch wel een belangrijke rol hebben gespeeld.

We hebben een aantal heel interessante archieven in ons bezit, zoals dat van de IJzerbedevaart, het Verbond Vos, de Vlaamse Volksbeweging, zowat alle Vlaamse nationale partijen die er geweest zijn, de Werkgroep Arbeid, de Witte Kaproenen, het activistisch archief, die van de Vlaamse ziekenfondsen en financiële instellingen waaronder de Vlaamse Bank, de Vlaamsgezinde verzetsgroepen, de collaboratiebewegingen en de repressie en ten slotte ook een aantal persoonlijke archieven als dat van Callewaert, Verschaeve, Vic en Bert Anciaux, Schiltz, Coppieters enzovoort. Hieruit blijkt dat de rol van het ADVN breder is dan die van een overheidsarchief. Ook tentoonstellingen en projecten behoren tot ons takenpakket.

Over de financiële aspecten en over onze concrete noden ga ik niet uitweiden, want dat heeft de heer Steenhaut al met brio gedaan.

Verder wil ik nog wijzen op ons semi-dynamisch archief. Wij knippen dagelijks de belangrijkste kranten en tijdschriften. We verzamelen ook alles wat verzamelbaar is naar aanleiding van tentoonstellingen en bij voorstellingen van boeken. Op die manier proberen we zo up-to-date mogelijk te blijven.

Een andere dienst voor de gebruikers van ons archief is de verwijsfunctie, die bij elk goed functionerend orgaan een belangrijke functie heeft. Wij zorgen ervoor dat gebruikers worden doorverwezen naar alle mogelijke relevante bronnen.

Ik wil afsluiten met de onthaalfunctie van ons archief. Die functie is erg belangrijk en als voorbeeld wil ik het tijdschrift Wetenschappelijke Tijdingen noemen. In de redactie van dat tijdschrift hebben wij een krans van specialisten uit alle universiteiten verzameld. Wij fungeren voor dat tijdschrift als gastheer en geven het de concrete middelen die het nodig heeft, een inhoudelijke band is er echter niet. Een dergelijk initiatief kan materieel nooit bestaan bij de gratie van de abonnees alleen.

Wat de houding van het ADVN betreft ten opzichte van de hamvraag van dit debat, die is overduidelijk. Uiteraard opteren we voor de ontwikkeling van een Vlaams rijksarchief. Elke overheid moet haar eigen archieven beheren : die van haar organisatie en administratie, van haar acties enzovoort, en het materiële kader daarvoor moet worden geschapen. De persoonlijke archieven van het politiek personeel horen echter eerder thuis in de privaatrechtelijke archieven.

14. Toelichting door de heer Jan De Maeyer, directeur Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum

De heer Jan De Maeyer, directeur Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC) : Het KADOC bestaat sinds 1976. Onze opdracht bestaat erin een politiek te ontwikkelen voor het behoud en de ontsluiting van het erfgoed van katholieken enatholicisme in Vlaanderen, interdisciplinair onderzoek te doen en advies te verlenen aan het middenveld, verenigingen en instellingen, over archief en documentatie, tentoonstellingen en onderzoek. Gezien het gevorderde uur is deze toelichting zeer kort gehouden. Voor meer informatie verwijs ik naar de voorstellingsmap die u hebt ontvangen bij het begin van de vergadering.

KADOC verzamelt documentatie over alle aspecten van katholieken enatholicisme in Vlaanderen in de meest brede betekenis. Zowel het institutionele als het niet-institutionele catholicisme komen aan bod. Geografisch bestrijkt de collectie Vlaanderen in zijn Belgische en internationale context. De collectie dateert van 1792 tot nu. Technisch en vormelijk gaat het om een archief, een bibliotheek, audiovisuele documentatie, en elektronische of digitale bestanden.

We voeren onderzoek uit in de mate van het mogelijke en naargelang van het onderwerp. We zijn erg onderzoeksgericht, waarbij we proberen om interdisciplinair, interuniversitair en internationaal comparatief te werken. Er zijn twee soorten onderzoek te onderscheiden, namelijk het fundamenteel en het contractonderzoek. Dat wordt gefinancierd door de overheid, met name het Onderzoeksfonds KULeuven, het Fonds

voor Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen en de provinciebesturen, of door opdrachtgevers zoals verenigingen, organisaties en instellingen. De onderzoeksvelden zijn bijvoorbeeld katholieke kunst en cultuur, binnenkerkelijke ontwikkelingen, politieke en ideologische ontwikkelingen, intermediaire structuren en vrouwengeschiedenis. Via colloquia en onderzoeksprojecten proberen we aan comparatief internationaal onderzoek te doen. Als bijlage vindt u een overzicht van de studiedagen en colloquia.

Statutair is het KADOC is een interfacultair centrum van de KULeuven. Het is opgericht als een onderzoekslaboratorium binnen de groep Humane Wetenschappen met als taak het bevorderen en het democratiseren van het onderzoek over de katholieken en de samenleving. We worden geleid door de Wetenschappelijke Commissie, die samengesteld is uit vertegenwoordigers van de faculteiten Humane Wetenschappen, gecoöpteerde leden en de directeur als vast lid. De leden worden om de vijf jaar verkozen volgens statutair voorgeschreven verkiezingen.

De enige band met de katholieke wereld is de Adviesraad, die samengesteld is uit vertegenwoordigers van de katholieke gemeenschap en die één tot twee keer per jaar samenkomt om advies te verlenen. De verdere structuur is vergelijkbaar met de andere archiefcentra. Ik verwijst naar de structuur in bijlage.

De basis van onze financiering is de decreetfinanciering. Binnen de KULeuven worden we bij wijze van spreken gedoopt : KADOC moet zelfbedruipend zijn, en de universiteit is eigenaar van de gebouwen en heeft alleen de daarbij horende verplichtingen tegenover het KADOC. We moeten zelf instaan voor alle personeels-, werkings- en huisvestingskosten en vermits de decreetfinanciering onvoldoende is, doen we tevens een beroep op mecenaat en sponsoring. In de bijlagen vindt u een overzicht van het personeelsbestand : er zijn 34,5 eenheden terwerkgesteld in uiteenlopende statuten.

Wat het archiefbeleid in Vlaanderen betreft, sluit ik me, mede namens de collega's, aan bij de heer Verhelst en mevrouw Schoups. Het is belangrijk dat het overleg gestimuleerd en ontwikkeld wordt tussen de openbare en de privaatrechtelijke instellingen. Daarbij dienen de beroepsverenigingen, met name de VVBAD, eveneens betrokken te worden. De vraag rijst of er ook geen contact met de gebruikers gelegd moet worden. Het doel of het effect van dat overleg is : dynamisering, rationalisering, sensibilisering en valorisering.

Belangrijk is dat de opleiding en de vorming bevorderd worden. We onderschrijven het standpunt van de Archiefsectie VVBAD volledig. De gemeenschappelijke opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer moet gesteund worden door Vlaanderen.

Daarnaast is er nood aan de opleiding van een middenkader. Ten slotte is het stimuleren van de permanente vorming noodzakelijk om de enorme achterstand van Vlaanderen in te halen.

Verder hou ik een pleidooi voor een geconcerteerde aanpak van de gemeenschappelijke probleemvelden. Om aan deze probleemvelden tegemoet te komen, stellen we twee opties voor : ten eerste het bevorderen van deskundigheidsontwikkeling en ten tweede het stimuleren van dienstencentra. Het is belangrijk om deskundigheid te bevorderen over ten eerste de preservering, de conservering, de restauratie, de substitutie van de gevoelige dragers, met name papier, foto, film, geluid, en textiel, ten tweede de opslag, de bewaring, de ontsluiting van machineleesbare gegevensbestanden en de elektronische archieven, en ten derde het geautomatiseerd archiefbeheer en de ontsluitingssystemen. Als voorbeeld van dat laatste verwijst ik naar het project over de standaard collectieregistratie in de Vlaamse musea. Iets dergelijks zou er voor de archiefsector in kunnen bestaan om een goed geautomatiseerd ontsluitingssysteem te ontwikkelen of aan te kopen en ter beschikking te stellen van alle Vlaamse archiefinstellingen.

Met betrekking tot een mogelijk programma voor een Vlaams archiefbeleid is het belangrijk dat het publiek wordt gesensibiliseerd : mensen moeten de waarde van zogenaamd 'oud papier' leren kennen.

Tot slot : de tekst in de map van KADOC over het rijksarchief in Vlaams-Brabant weerspiegelt de bezorgdheid van een aantal Leuvense historici over een mogelijke splitsing. Ik vraag daarvoor graag uw aandacht, de hoofdstad van de provincie Vlaams-Brabant verdient de opbouw van een volwaardig archiefdepot.

15. Vragenronde

Mevrouw Mieke Van Hecke : Ik stel voor dat de commissie eens een werkbezoek brengt aan de erkende privaatrechtelijke archief- en documentatiecentra. Zij vertegenwoordigen een ander probleem dan dat waarvan we vertrokken zijn en dat door de heer Vandenbroeke aan de orde was gesteld : het institutionele probleem van de federalisering van de openbare archieven.

Hebt u overigens enige kennis van belangrijke niet-erkende archiefbewaarplaatsen ? Is het mogelijk daar een inventaris van op te maken ? Kan er een steunpunt voor die sector opgericht worden ? Wordt u door dergelijke organisaties gevraagd uw knowhow ter beschikking te stellen ? Ook het niet-ontsloten domein zou moeten beschermd worden.

In welke mate voeren deze belangrijke archiefcentra onderling overleg om interne verwijzingen beter toegankelijk te maken voor de eigen gebruikers ? De nieuwe media scheppen hier toch gigantische mogelijkheden.

De heer Jo Vermeulen : Kan u actief op zoek gaan naar archieven van allerhande milieuverenigingen, actiecomités, vredesgroepen en wereldwinkels of kan u enkel in goede banen leiden wat spontaan naar u toe komt ?

Als ik het goed begrepen heb, is het AMVC tevreden met zijn huidig statuut maar vraagt wel meer middelen ; wat verstaat deze instelling dan onder erkenning vanwege de hogere overheid ?

De voorzitter : Ik ben getroffen door de uitspraak van de heer Pareyn dat deze archiefcentra geen verzuilde instellingen zijn. Ik zou toch graag de samenstelling kennen van de raad van bestuur van de organisaties. Deze vraag geldt niet voor het KADOC. De samenstelling van de raad van bestuur van het ADVN heb ik gezien en ik heb er mijn conclusies uit getrokken. Ik zou ook die van het AMSAB en het Liberaal Archief willen kennen. We moeten immers weten uit welke hoek de politieke vertegenwoordiging komt, als die er is.

Omdat het Vlaams Parlement binnenkort de discussie gaat voeren over de regularisatie van de nepstatuten, is het belangrijk te weten wat de nepstatuten in de verschillende organisaties zijn.

In de begroting voor 2000 heeft het Vlaams Parlement een verhoging van uw dotaties toegekend. U hebt daar echter niet naar verwezen. Wat betekent die verhoging voor u ?

Het AMVC zegt dat het goed zit waar het nu zit, dankzij de stad Antwerpen. Financiële ondersteuning door de hogere overheid gebeurt op basis van een erkenning. Welke criteria moeten worden gehanteerd voor de erkenning van het AMVC en van soortgelijke initiatieven ?

De heer Dany Vandenbossche : Hoe wordt de infrastructuur van de vier erkende organisaties gefinancierd ? Het ADVN is gehuisvest via de stad Antwerpen, het KADOC via de Leuvense universiteit.

Met betrekking tot de verhoging van de subsidies binnen het betrokken decreet, hebben we tijdens de begrotingsbespreking toch een brief gekregen van de vier erkende organisaties, waarin zij pleitten voor een verdubbeling van het bedrag.

De voorzitter : Ik wil hen toch de vraag daaromtrent stellen.

De heer Wouter Steenhaut : In de begroting voor 2000 wordt 5 miljoen frank meer uitgetrokken, voor vier centra, met samen ongeveer honderd personeelsleden. We kennen allemaal alle soorten nepstatuten : DAC, gesco, Smetbanen, sociale Maribel en vrijwilligers, die overigens uitstekend werk leveren. De vijftien miljoen frank subsidies aan AMSAB zijn enkel voldoende om de loonkosten te dekken, dus geen extra's. Met deze statuten kan de continuïteit niet worden gewaarborgd. Mensen met een Smetbaan houden, na aftrek van hun verplaatsingskosten, nog 170 frank loon per dag over. Toch kennen we slechts een klein verloop omdat we ons personeel motiveren. We geven deze mensen het gevoel dat ze iets nieuws uit de grond stampen, ze genieten inspraak, krijgen een vorm van wetenschappelijke vrijheid en kunnen eigen initiatieven ontplooiën.

We kunnen deze mensen ook geen interessante carrière in het vooruitzicht te stellen. Het is een vlakke loopbaan.

De infrastructuur van het AMSAB wordt voor een gedeelte gefinancierd door mecenaat. Maar we kunnen niet alle jaren rekenen op een gift. Dat vraagt jaren zeuren. Voor het overige hebben we geleend en die leningen betalen we af met onze subsidie. Ondertussen raken de opslagplaatsen vol. Omdat we meer personeel hebben, zij het onder allerlei weinig aantrekkelijke statuten, en meer opdrachten krijgen, raken de bureaus vol en komen we in moeilijkheden met de arbeidsgeneeskundige dienst.

We zijn geen centra van de verzuiling. Om onze structuur te beoordelen, moet men rekening houden met de situatie in de jaren '70, toen we met onze centra begonnen zijn. In die tijd werkten studenten van de KULeuven over de katholieke beweging en die van de Universiteit van Gent over de linkse en socialistische beweging. Zo ging dat toen. Om over die bewegingen documentatie te vinden, moesten de studenten naar Amsterdam of elders. Want in België was er niets te vinden. Onze eerste opdracht was dan ook om de bewegingen gevoelig te maken voor de waarde van hun eigen historisch erfgoed, opdat het niet op zolder of in de kelder terechtkwam bij de duiven of de ratten. In onze raad van bestuur en de algemene vergadering zetelen historici en bewaargevers op gelijke voet. Daarbij wordt geen rekening gehouden met politieke aanhankelijkheid. De enige voorwaarde is dat men geen lid is van een niet-democratische organisatie. Zo zetelt de voormalige ondervoorzitter van de Volksunie in de wetenschappelijke raad, omdat hij een uitstekend historicus is. Wij zijn niet verzuild.

Het spreekt vanzelf dat we zoveel mogelijk op het internet wensen te plaatsen, zodra daarvoor geld is. De samenwerking tussen de centra verloopt al jaren zeer goed. Ook de fondsen komen terecht waar ze het meest op hun plaats zijn. Soms ontdekken we in een socialistisch vakbondslokaal bijvoorbeeld wel eens een vlag van de katholieke vakbond die tijdens een of andere veldslag is buitgemaakt en die gaat dan naar het KADOC.

De heer Frans-Jos Verdoodt : Om op de vraag van de heer Vandenbossche over de financiering van de infrastructuur te antwoorden, wil ik best erkennen dat ons centrum zonder de hulp van de stad Antwerpen niet zou opgericht zijn en ook niet zou kunnen overleven. Daarbij hebben we de hulp gekregen van het AMVC als bemiddelaar. Daarbij wil ik wel opmerken dat wij altijd hebben betaald voor onze infrastructuur. Nu hebben we een pand verworven, waarvan we een gedeelte gekocht hebben en betaald met een lening en een ander gedeelte in erfpacht hebben van de stad. Omdat het gedeelte in erfpacht binnen vijftig jaar teruggaat naar de stad, vond de stedelijke overheid het maar billijk om ook een gedeelte van de werken aan het pand te betalen. Het andere gedeelte betalen we zelf.

Voor een antwoord op de vraag van mevrouw Van Hecke over de samenwerking met particuliere archieven en organisaties, kan ik verwijzen naar bladzijde 4 van ons jaarverslag. Daar staat een lijst met bijna 20 particuliere instellingen en satellietorganisaties waarmee we een protocol hebben afgesloten, om te vermijden dat we onnodig dubbel werk leveren. We kennen de kleine organisaties en we er werken goed mee samen.

Mevrouw Leen van Dijk : Wat het culturele erfgoed betreft, zijn er heel veel verspreide archiefdepots. De meeste universitaire bibliotheken en stadsbibliotheken hebben literaire archieven, de Koninklijke Academie, de andere Academies en de Conservatoria hebben een archief. Al die archieven zouden in een systeem moeten worden opgenomen. Daar moet werk van gemaakt worden en daarvoor moet geld komen. In welk verband dat moet gebeuren, kan ik u echter nu niet onmiddellijk zeggen.

Als ik de klachten van de heer Steenhaut hoor over de kosten van de gebouwen en infrastructuur, ontoereikende subsidies en nepstatuten voor het personeel, wens ik helemaal niet in dezelfde situatie terecht te komen. Inzake de kosten voor de infrastructuur en het personeel zitten wij toch in een wat meer comfortabele situatie, al hebben wij ook personeel met nepstatuten en onvoldoende middelen. Uiteindelijk ben ik de enige met een universitair diploma en een vaste aanstelling in het AMVC.

Er moet een algemene regeling komen voor de archieven, al weet ik niet onmiddellijk hoe die regeling eruit zou moeten zien. En ik denk dat het AMVC wat infrastructuur en dergelijke betreft, in dezelfde situatie zit als de stedelijke archieven, maar onze collectie lijkt meer op die van de privaatrechtelijke instellingen.

gen. Er moeten criteria komen waaraan elk archief dat erkend wil worden, moet beantwoorden. Over die criteria moet gepraat worden. In elk geval is er veel extra geld nodig om de ontsluiting van het papieren culturele erfgoed te optimaliseren.

De heer Jan De Maeyer : Om een beeld te krijgen van de wereld van erkende en niet erkende organisaties en particuliere instellingen die zorg dragen voor archieven, zoals mevrouw Van Hecke wenst, zou ik haar suggereren de heer Vannieuwenhuysse om een exemplaar te vragen van zijn gids voor Vlaamse archieven en bibliotheekinstellingen. Daaruit blijkt hoe rijk en complex het archiefwezen is.

De samenwerking tussen de centra is zeer goed. Zo proberen we de systemen ook beter met elkaar in overeenstemming te brengen. Bij de oprichting van onze centra, twintig of vijfentwintig jaar geleden, was dat niet zo vanzelfsprekend, aangezien er toen nog geen opleiding in Vlaanderen bestond. Ik heb zelf de nodige expertise moeten verwerven in Nederland, Frankrijk en Duitsland. We hebben nu wel samen een project ingediend bij het Max Wildiersfonds onder de titel "Onderzoeksteunpunt en databank intermediaire structuren" om een relationele databank op te zetten die de gebruikers meer inzicht moet verlenen in de ingewikkelde wirwar van systemen. Een dergelijk project loopt echter maar voor 4 jaar. De continuïteit is bijgevolg niet gegarandeerd, tenzij we daarvoor uit onze eigen beperkte middelen putten.

De heer Luc Pareyn : Om enkele concrete voorbeelden van samenwerking te noemen, kan ik verwijzen naar onze gids voor Gentse wetenschappelijke bibliotheken en naar onze samenwerking met het Abraham Hansmuseum, een protestants museum dat volledig in handen is van vrijwilligers en waarvoor wij de logistiek hebben geleverd.

De infrastructuur betalen we helemaal zelf en dat is er ook aan te zien. Die is helemaal niet riant, om het voorzichtig uit te drukken. Onze classificatie en onze dienstverlening is helemaal niet politiek gekleurd. We wensen diensten te verlenen aan iedereen die geïnteresseerd is. We werken tenslotte met geld van de gemeenschap en dus moeten we ten dienste staan van de gemeenschap. In onze raad van bestuur zitten hoogleraren en representatieve personen. Er zetelen op dit ogenblik twee politicae in, maar die zetelden al in de tijd voor ze een politiek ambt bekleedden. Dat lijkt me nu toch ook geen reden om ze te ontslaan.

De heer Chris Vandenbroeke : Inspelend op de uitspraak van de heer Steenhaut, wil ik graag bevestigen dat wij hoegenaamd niet jaloers zijn. Wij zijn er integendeel van overtuigd dat de privaatrechtelijke archieven fantastisch werk leveren in moeilijke omstandigheden.

Er liggen thans twee dossiers voor. Op het privaatrechtelijke vlak gelden de woorden van Gaston Geens : wat wij zelf doen, doen wij beter. De vandaag voorgestelde archieven schitteren. Het is aan het Vlaams Parlement om met bekwame spoed wat voor hen te doen. Op het openbare archiefvlak zijn heel wat problemen aanwijsbaar. Toch wordt ook daar goed werk geleverd. Tot nader order hoort dat domein bij de federale wetenschappelijke instellingen, maar een oplossing voor de toekomst vereist dat daarin verandering komt.

Hoe volgen wij beide dossiers op ? Een tweesporenbeleid dringt zich op. Het privaatrechtelijke archiefbeleid valt volledig onder onze bevoegdheid, terwijl wij voor het openbare aangewezen zijn op samenwerking met de federale overheid. Dat moet bekeken worden met het oog op de uitwerking van een eigen archiefdecreet.

De voorzitter : U bent mij voor. Ik stel namelijk ook een tweedeling voor. Het eerste, institutionele deel kan het best aangepakt worden aan de hand van een geamendeerd voorstel van resolutie. Ik stel voor dat de heer Vandenbroeke het initiatief neemt tot het herbekijken van zijn eigen voorstel, waarop het – na aanpassing – snel ter bespreking kan geagendeerd worden. De afgewerkte tekst kan dan onze ministers aan het werk zetten, op het eigen en op het intergouvernementele vlak. Het tweede, privaatrechtelijke deel moet uitmonden in een voorstel van decreet over de erkenning en subsidiëring van privaatrechtelijke archiefcentra. Bij de uitwerking zal de medewerking van de VVBAD nuttig zijn. Het is ook zinvol in dat verband te onderzoeken wat de minister van plan is. Dat is immers onduidelijk, omdat er in de beleidsnota weinig over dit onderwerp te vinden is. Wellicht kan het museumdecreet als leidraad dienen. Ik durf te suggereren dat de heer Vandenbroeke ook hier het voortouw zou nemen.

Ik dank de gasten en de leden voor hun medewerking aan deze hoorzitting.
